
katsaus

KARI E. TURUNEN	3	Puhujan ja kirjoittajan etiikasta
HANNELE RIKKINEN	5	Rikkooko peruskoulun oppimateriaali maailmankuvaa?
JUKKA SOMERHARJU	11	Peruskoulun oppimateriaali on irrallista
LIISA KIESILÄINEN	12	Päiväkodinjohtajien koulutuskokeilu
PERTTI SIMULA	17	Ihmiskuvasta ja sen merkityksestä elämän laadulle
KLAUS RAHIKAINEN	20	Ajatus — leikki
ERKKI LÄHDE	22	puhuu metsien puolesta
REIJO WILENIUS	25	Mihin maailma menee?
SEPPO HÄYRYNEN	26	Ymmärtämistä ja hoitamista vai keskinäistä keskustelua ja rohkaisemista?
ERKKI LÄHDE	30	Hyvä ja paha luonnon tutkimuksessa

1 · 1988

KRIITTINEN KORKEAKOULU

katsaus

28. vuosikerta

JULKAISIJA	<i>Kriittinen korkeakoulu ry.</i>
TOIMISTO	<i>Meritullink. 9 D 31, 00170 Helsinki Avoinna 9—16 Puhelin 633 898 Postisiirtotili 715 56-0</i>
TOIMITTAJAT	<i>Kari E. Turunen, päätoimittaja Asta Haapalainen, toimitussihteeri Sini Piippo, toimittaja</i>
TILAUKSET	<i>95 mk/vuosi, 6 numeroa vuodessa</i>
IRTONUMEROT	<i>19 mk, Kriittisen korkeakoulun toimisto, Akateeminen kirjakauppa, Porthanian paperikauppa, Suomalainen Kirjakauppa, Kampus-kirja, Jyväskylä.</i>
ILMOITUKSET	<i>1/1 sivua 900 mk, 1/2 sivua 500 mk, 1/4 sivua 300 mk</i>
PAINO	<i>Painotalo MIKTOR Helsinki</i>

KRIITTINEN KORKEAKOULU on vuonna 1968 perustettu yksityinen valtion tuella toimiva kulttuurikeskus, joka

- tarjoaa virikkeitä kaikille aikamme ongelmista kiinnostuneille
- antaa uusia näkökulmia todellisuuden ymmärtämiseen
- järjestää tilaisuuksia eri aatteiden, oppien ja mielipiteiden kohtaamiselle
- tarjoaa kiinnostuneille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen.

SIHTEERISTÖ *Esko Paakkola (yleissuunnittelu)
Asta Haapalainen (tiedotus ja Inhimillisen kasvun seminaari)
Liisa Kiesiläinen (kasvatuskulttuuriprojekti)
Terttu Lemström (toimisto ja Inhimillisen kasvun seminaari)
Sini Piippo (ohjelmatoiminta ja kolumnipalvelu)*

JOHTOKUNTA *Johtaja Tapani Sihvola (puheenjohtaja), professori Eino Heikkinen,
toiminnanjohtaja Aira Heinänen, akateemikko Oiva Ketonen,
professori Erkki Lähde, kirjailija Matti Paavilainen,
filosofian lisensiaatti Panu Rajala, dosentti Singa Sandelin,
lääketieteen lisensiaatti Helinä Siikala, osastopäällikkö Kalevi Suomela,
yhteiskuntatieteiden lisensiaatti Kari E. Turunen, professori Reijo Wilenius*

Kriittisen korkeakoulun jäsenmaksun 40 mk/vuosi, ainaisjäsenmaksu 400 mk.

Katsaus on Aikakauslehtien liiton jäsen.

Katsauksen artikkelit ovat vapaasti lainattavissa, mikäli lähde mainitaan.

Puhujan ja kirjoittajan etiikasta

Yksi inhimillisen puuhailun erikoisimpia muotoja on kirjoittaminen. Ajatuksen siirtäminen ja säilyttäminen kirjainmerkkejä käyttäen on kulttuurimme kulmakiviä. Pysyviksi merkeiksi muutetut ajatukset tavallaan kivettyvät ja kristallisoituvat, menettävät ainakin osaksi luonnollisen elämänsä, mutta voivat tietysti vaikuttaa elähdyttävästi lukijaan, saaden hänet punomaan ajatuksia, asiasta tai asian vierestä.

Puhe vuorovaikutuksena

Kirjoitettua sanaa arvostetaan toisella tavalla kuin puheen ohikiitäviä hetkiä. Esimerkiksi tutkija todistaa kirjallisesti tehneensä jotain, vaikka itse tuotos ei ehkä olisikaan lukemisen arvoinen. Uskoisin kuitenkin, että puheessa ja keskustelussa saavutettu kosketus toisiin ihmisiin on paljon vaikuttavampi kuin esimerkiksi kirja, jos kirjan levikki-vaikutus jätetään huomiotta.

Puhuessaa asettaa itsensä alttiiksi myös sille, mitä vastapuolessa elää. Joskus ei saa sanotuksi sitä, mitä haluaisi, kun ei synny sopivaa jännitteistä vuorovaikutusta. Tällöin on syytä tietysti epäillä, oliko minulla todella mitään sanottavaa, tai sitten tarkistettava pedagogista otettaan tämän kuulijakunnan suhteen.

Mutta kuulijakunta voi tietysti olla myös siten valmistautumatonta, ettei siinä ole vielä avautunut niitä prosesseja, joita asian ymmärtämiseksi tarvittaisiin. Näitä prosesseja on usein syytä viljellä kärsivällisellä ja pitkäjänteisellä pedagogiikalla. Puhujaa vaivaa usein se, ettei heti pysty ilmaisemaan asian syvyyttä ja moninaisuutta.

Kuulijakunnan heräävä oivallus nostaa vuorovaikutuksen intensiteetin usein sellaiselle tasolle, että puhujakin ylittää itsensä. Hän käsittää kuulijakunnan elämän- tai työkokemuksen siivittämänä asioita, joita hän ei yksin olisi millään keksinyt. Puhuminen ihmisille ja keskustelu heidän kanssaan on ehkä olennaisin tapa tutkia maailmaa. Yksinhän ei kukaan mitään löydä, vaikka niin usein ajatellaan. Toimintamme taustalla on aina koko inhimillinen kulttuuri, sen historia ja omat kokemuksemme siinä, yhdessä muiden kanssa.

Kirjoitus tekee näkyväksi

Kirjoittamista voi puolustella kuitenkin sillä, että kirjoittaessa alkaa nähdä, mitä todella ajattelee. Omat edellä esitetyt ajatukset alkavat virittää uusia ajatuksia ja näin tavallaan seurustelee omien ajatustensa kanssa, niitä kehien. Ajatusten saaminen paperille tuntuu niiden loppuunviemiseltä, päätökseensaamiselta, mikä on usein tyydyttävää. Saatuaan jotain konkreettista aikaan, voi sitten välillä huokaista ja katsoa siihen, että onpahan tuokin tuossa nyt olemassa.

Puhe ja keskustelu ovat ohimeneviä hetkiä, jotka voivat olla vaikuttavia, vaikkei niitä muistettaisi. Kirjain voi olla kuolettava, jos erehtyy vielä puolustelemaan sitä, mitä kirjoitti, ikään kuin voisi olla vielä samaa mieltä asiasta kirjoittamisen ja sen mahdollisen julkaisemisen jälkeen. Puhe ja keskustelu eivät vangitse samalla tavalla osapuolia ja niin ne jättävät elämälle enemmän tilaa. Asiat voivat muuttua kerrasta toiseen. Kirjoitusta ei voi niin helposti muuttaa.

Kirjoittajan kiusaukset ja mahdollisuudet

Kirjoittamisessa on kuitenkin omat kiusauksensa kuten kaikessa inhimillisessä puuhailussa. Ehkä sitä haluaa omille ajatuksilleen ja persoonallisuudelleen lisää elintilaa, valtaa. Kirjoittamalla voi korostaa myös omaa erinomaisuuttaan ja erikoisuuttaan. Voi jopa ehkä varastaa itselleen merkittävän roolin kirjoittamisen ja ajattelun markkinoilla. Monet varmaan kirjoittavat jopa markkinatietoisesti. Tämä on tietysti luonnollistakin, jos kirjoitetaan rahasta. Ammatikseen kirjoittamisessa on myös omat raskaat ja nöyryyttä luovat tekijänsä.

Joskus kirjoittaminen menee ikään kuin putkeen — käyttäkseni keihäänheittoslangia. Persoonallisuus astuu ikään kuin sivuun ja uudentuoksuisia tuoreita ajatuksia tulee solkenaan ja kirjoittajalla on hyvä mieli. Kaikki epäitsekään tuntuinen tuntuu hyvältä, vaikkakin usein löytäjästä itsestään erikoisen voimattomalta. Kun kirjoittaa vihasena ja tietoisena ajattelunsa erinomaisuudesta suhteessa muihin, tuntee voimantunnetta, joka on usein hyvin harhauttavaa, ja vailla todellista voimaa.

Menneisyyden varjo ja sen unohtaminen

Kirjoittajan on hyvä oppia häpeämään sitä, mitä tuli julkaistuksi toistenkin nähtäväksi. Kaikki inhimillinen on äärimmäisen vajavaista ja vain katkelmia todellisuuden ääretömästä moninaisuudesta. Mutta jotainhan täytyy tehdä, ja jos muuta ei osaa, niin täytyy kirjoitella tai puhua ihmisille. Ehkä jonkun täytyy se tehdä joka tapauksessa — vaikka se ei ole kyllä mikään kunnollinen puolustus.

Ehkä joskus sitten, kun todella oivaltaa ja viisastuu, lakkaa ainakin kirjoittamasta. Todellinen vaikutus — epäitsekäs, persoonani ulkopuolinen voima — voi olla jotain muuta. Ihmisen on syytä uskoa ajatuksiinsa ja näkemyksiinsä vain hetken — kiitävän hetken — ja sitten on jo ajateltava asioista toisin. Keskustelussa joutuu ajattelemaan ottaen huomioon myös vastapuolen. Sen ei tule olla vastapuolen mielistelyä, vaan painetta ja totuuden hetkellisyyttä, osana inhimillisiä elämänprosesseja. Toisessa kohtaamisessa elää toinen totuus ja toiset ihmiset.

Täytynee kai olla joka tapauksessa kylmä tai kuuma, ettei olisi haalea. Massojen mölinä ja konsensus ovat ehkä pahin lankeemus, jota on yritettävä välttää.

KET

HANNELE RIKKINEN

vt. apul.professori
Helsinki

Rikkooko peruskoulun oppimateriaali maailman- kuvaa?

Kriittisessä korkeakoulussa 5.10.1987
pidetty esitelmä

Pystyykö opettaja, jonka oma käsitys maailmasta on repaleinen ja mahdollisesti pessimisminkin sävyttämä välittämään oppilailleen ehyttä ja positiivista käsitystä olevaisesta sen paremmin kuin tulevaisuudestaan?

Nykymaailma tuntee Aaro Hellaakosken lähinnä runoilijana, mutta hän oli myös tiedemies, opettaja ja opettajien kouluttaja. Hellaakoski toimi maantieteen dosenttina yliopistossa ja sittemmin 15 vuotta tyttönormaalilyseon biologian ja maantiedon yliopettajana. Hellaakosken runoista on löydettyvissä paljon kouluun liittyviä pohdintoja luonnontieteellisen mutta myös uskonnollisen maailmankatsomuksen ohella. Aaro Hellaakoski pohdiskeli lapsen maailmaa jotenkin tähän tapaan:

"Lapsi vajaa olisi?
astia, josta sisällys puuttuu?
Mitä on sisällys?
tyhjänkö täytettä vain, jota voi kaataa
pullosta pulloon?
Lapsi on maailma sinänsä.
Lapsen jälki vain näennäisesti pieneksi
piirtyy."

Ja Hellaakoski jatkaa toteamalla, että lapsen maailma on ehjempi ja kokonaisempi kuin meidän, koska "lapsi ei ole hajonnut vielä moneksi mahdollisuudeksi, joitten risat roikkuvat meissä kerjäten ja kapinoiden".

Pystyykö opettaja, jonka oma käsitys maailmasta on repaleinen ja mahdollisesti pessimisminkin sävyttämä välittämään oppilailleen ehyttä ja positiivista käsitystä olevaisesta sen paremmin kuin tulevaisuudestaan? Jos orientoivien eli reaaliaineiden tavoitteena on rakentaa todellisuutta vastaava kuva ympäröivästä maailmasta, pystyvätkö oppikirjat siinä auttamaan? Se, millaisella todellisuudella oppilaiden mieli pitäisi koulussa täyttää, on pitkälti filosofinen kysymys, enkä aio siihen tässä puuttua. Yritän pysytellä konkreettisella tasolla, puhun maailmankuvasta en maailmankatsomuksesta. Ja siinäkin rajoitun lähinnä maantieteelliseen maailmankuvaan. Opettajansa maantieteellisestä maailmasta tosin oppilas on kerran runoilut tähän tapaan:

ONNELLINEN OPETTAJA

— Opettaja, kuinka onnellinen sinä oletkaan juuri nyt, kertoessasi meille haltioituneella äänellä kuinka mannerjää suli, syntyi pieniä harjuja, järviä, jokiakin, ja asutus levisi kaikkialle... Voi opettaja, kuinka onnellinen sinä oletkaan pienessä maantiedon maailmassasi!

— raikka —

Sympaattinen runo. Oppilas tajusi opettajansa onnen. Ehkä hän itsekin olisi halunnut mukaan tuohon maantiedon maailmaan, mutta ei syystä tai toisesta kokenut sitä omakseen.

Miellekarttojen maailmat

Koska olen pohjakoulutukseltani maantieteilijä, maailmankuva hahmottuu minulle karttana. Jäsentyneen ja todellisuutta vastaavan karttakuvan rakentaminen maapallosta on nykyisen, vuonna 1985 uudistuneen opetussuunnitelman mukaan myös peruskoulun maantieto-nimisen oppiaineen tärkeänä tavoitteena. Tuota karttakuvana jäsentymistä voidaan seurata oppilaiden vapaalla kädellä piirtämien mentaalisten karttojen eli miellekarttojen avulla.

Toisluokkalaiselle, siis 8-vuotiaan lapselle ei koulussa vielä ole opetettu maantietoa, se alkaa vasta kolmannella luokalla. Mutta silti toisluokkalainen on jo ympäristöopin puitteissa tutustunut eri puolilta maapalloa kohtain oleviin lapsiin. On mielenkiintoista havaita, että oppilaan näkee maailma hahmottuu monena toisistaan erillään olevana maapallona. Mistä mahtavat olla peräisin jo näin varhaisessa vaiheessa muodostuneet stereotypit? Afrikka on yhtä kuin palmun alla oleva kaislahameinen hahmo, eskimo iglun edessä karvahattu päässä, japanilainen mekossaan kolkkahattuineen ja korostetun vinoine silmineen, Intia lähes alaston intiaani sulkahattuineen tiipiin edessä. Intia varsin ymmärrettävästi sotkeutuu intiaaniin.

Kolmasluokkalainen osaa jo hahmottaa maailmankarttaa, sillä koulussa on maantiedossa opiskeltu Suomen maantietoa. Ei siis ole ihme, että se Suomi täyttää oppilaan koko karttakuvan. Muu maailma on häipynyt epämääräisiksi läiskiksi Suomi-neidon var-

sin hyvin hahmottuneiden ääriviivojen ulkopuolelle. Ilmeisesti kyseinen oppilas on suhteellisen paljon matkustanut kotimaassa, koska tiedo on voimakkaasti korostunut ja kaupunkien nimet ovat syöpyneet mieleen. Paikkojen nimiä hän muistaa, mutta suunnat ja etäisyydet eivät ole vielä hahmottuneet. Tämä on luonteenomaista karttamaisen ajattelun kehitykselle tässä ikävaiheessa, jos noihin seikkoihin ei opetuksessa ole riittävästi kiinnitetty huomiota. Alaluokkalaisten piirtämissä maailmankartoissa ilmestyy varsin usein Suomen viereen pitkänomainen maa, jossa on järvi ja joki keskellä. Palestiinan maat ovat uskonnon tunneilta ja oppimateriaaleista jääneet mieleen kellumaan täysin irrallisena muusta todellisuudesta. Ja vielä sitten väitetään, ettei sillä mitä koulussa opetetaan ole merkitystä.

Neljäsluokkalaisten eli siis 10-vuotiaan oppilaan maailmankartta on yksinkertaisuudessaan paljon puhuva. Maailma on pallo, jolla on napa kuin omenalla. Lieneekö tälle op-

pilaalle jo valjennut, että maailma on kovin suuri ja hänen tietonsa siitä vähäinen. Hän on ruveksi omenan pinnalle raapustanut neljännellä luokalla maantiedossa luetut Pohjoismaat. Ne ovat aivan oikein Pohjoisnavan tuntumassa.

Mitä kertoo sitten 5-luokkalaisen eli 11-vuotiaan piirtämä maailmankartta? Eurooppa, joka tähän saakka on viidennellä luokalla maantiedossa opiskeltu valtio tiolta, ei olekaan jäsentynyt. Sen kohdalla on lähes tyhjä aukko. Ehkä karttakuva on jäänyt jäsentymättä sen tähden, että oppikirja on ollut tulvillaan valokuvia, tuotantolukuja ja muuta muistia rasittavaa faktatietoa, joista ei synny kokonaisuutta. Ajankohtaisaiheet ja tietty asenteellisuus alkavat sen sijaan heijastua tämänikäisten oppilaiden kartoista. Toinen samanikäinen oppilas jäsentää maailmaa selvemmin. Siinä heijastuu opetuksen jälki. Kartoille tyypilliset pituus- ja leveyspiirit ovat muodostuneet kehikoksi, johon hän pyrkii oppimansa ankkuroidaan. Oppilas on selvästi piirtänyt ensin maapallon, asettanut navat ja päiväntasaajan paikoilleen ja sen jälkeen ryhtynyt tuohon verkkoon rakentamaan Euroopan mutkikkaita ääriiviivoja. Sitten on meinannut tulla virhe. Oppilas on havainnut, ettei päiväntasaaja toki Etelä-Euroopan maita halkaise, ja niin maapallon vyötärö on valahtanut vähän liian alas. Täysin loogista ja jäsentynyttä ajattelua.

Uudessa opetussuunnitelmassa Eurooppa on siirretty pois viidenneltä luokalta ja siirron oikeutuksesta on paljon kiistelty. Mielestäni tuo siirto oli välttämätön. Viidennen luokan maantiedon oppikirjat ovat olleet mahdottomia. Ne ovat olleet täynnä tyhjäpäiväistä faktatietoa, jolla ei oikeastaan ole mitään tekemistä maantiedon ja maantieteellisen ajattelun kehittämisen kanssa. Turismia ei maantiedon nimissä tarvitse peruskoulussa oppia eikä opettaa.

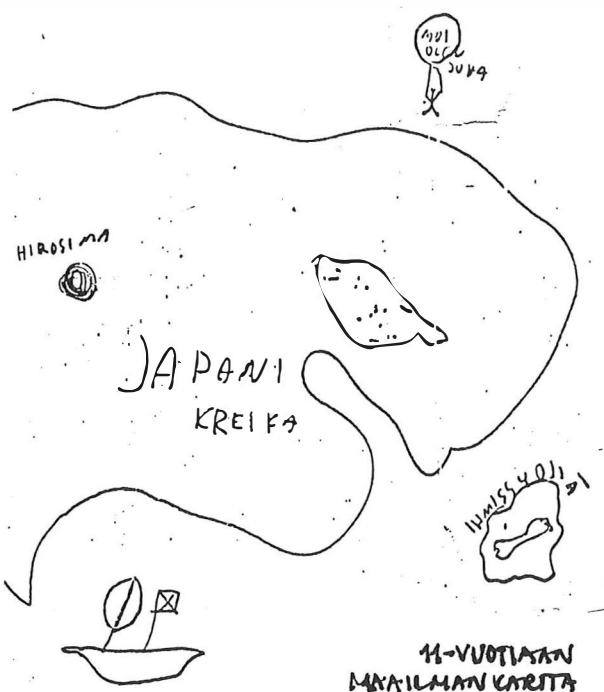
Mistä johtuu 6-luokkalaisen eli 12-vuotiaan yläasteelle siirtyvän oppilaan maailmankartan surkeus? Hänelle on ehditty opettaa lähes koko maapallon valtiollinen maantieto, mutta karttakuva ei ole jäsentynyt. Paljon irrallisia nimiä on tarttunut mieleen, valtiot ja meret ovat samaa kaaosta. Sen sijaan asenteet ovat valmiiksi kiteytyneitä ja ne ilmenevät erittäin selvästi jo tämän ikäisten oppilaiden miellekartoissa. Tutkimuksiin nojautuen on väitetty, että oppilaan asenteelli-

nen maailmankuva kiteytyy keskimäärin 13,5 ikävuoteen mennessä. Sen jälkeen asenteisiin ei enää juuri voi vaikuttaa. Ala-asteen opetus on siis ensiarvoisen tärkeää, jos halutaan luoda positiivisia asenteita vieraita maita ja kansoja kohtaan. Joka tapauksessa näyttää siltä, että maantiedon kurssin edetessä aluksi jäsentymässä ollut maailman karttakuva on uudelleen hajonnut. Miksi? Mikä on osuus oppikirjoilla on tuossa hajoamisessa?

Muuttuvat oppikirjat

On valaisevaa tarkastella sitä, mitä oppikirjoille tapahtui peruskoulun myötä. Konkreettisesti se näkyy vertailtaessa kahta kirjapiinoa. Toinen on oppikoulun maantiedon kirja ”Värikäs maailma”, jonka kansien väliin mahtui koko keskikoulun maantiedon kurssi eli koko maapallon aluemaantiede. Toinen on peruskoulun oppikirjasarja. Värikäs maailma on selkeästi jäsennelty, loogisesti etenevä ja jouheasti kirjoitettu. Kirjaa ei ole kursitettu eri vuosiluokille, vaan se antoi opettajalle suunnitteluväljyyttä. Opetuksen edetessä saatettiin vertailla uutta ja aikaisemmin opittua, mikä maantieteellisen ajattelun kehittämisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää. Tällaisen oppikirjan turvin opettaja todella saattoi rakentaa opetuksensa monin eri tavoin. Kirja kelpasi hyvin esim. lähdeoteeksi oppilaiden omakohtaiselle vihkotyöskentelylle. 1960-luvun lopulla oli nimittäin jo ilmestynyt maantieteen työohjelmia, erillisiä pikku kirjasia, joiden avulla opiskelu saattoi edetä yksilöllisesti. Jokainen oppilas teki oppituntien aikana omaa suurikokoista maantiedon vihkoaan edeten omaa vauhtiin. Vihkoista muodostui lähes päiväkirjaan verrattavia yksilöllisiä ja oppilaille rakkaita luomuksia, joita ei varmasti heitetty roskakoriin. Työohjelmat eivät olleet sidoksissa oppikirjoihin, vaan lähteinä käytettiin muitakin tietokirjoja. Siten oppilaat samalla harjaantuivat tärkeässä tiedon hankintataidossa. Opiskelu ei ollut yksityiskohtien pönttämistä.

Peruskoulun myötä maantiedon niinkuin muidenkin oppiaineiden sisältö jaettiin tarkasti luokkakohdaisiin kertakäyttökirjoihin. Joissakin aineissa mentiin aluksi jopa lukukausikohtaisiin viipaleisiin. Eikä siinä kaikki! Jokaisen luokan oppikirjaan liittyi samanpaksuinen työkirja ja myös opettajano-

kokemukset, mielikuvat ja tunteet jäävät helposti kokonaan oppimateriaalien ulkopuolelle. Näin koulutetaan todella "arvo-invalideja", kuten Matti Bergström asian ilmaisee. Oppilaita ei panna arvovalintojen eteen, pohtimaan tiedon oikeutusta tai todenperäisyyttä eri näkökulmista sen enempää kuin tehtyjen ratkaisujen seurausvaikutuksiakaan. Tieto tarjotaan valmiiksi eriteltynä, ehdottomana totuutena, jolla ei ole kosketuskohtaa oppilaan omaan ajatteluun.

Oppikirjan ja työkirjan yhdistelmä oppimateriaaliratkaisuna on lisäksi erittäin kahlitseva. Sen puitteissa ei opettajalle jää juurikaan muuta mahdollisuutta kuin edetä aukeamana aukeamalta. Kustantajien on turha puolustautua sillä, että oppikirja on vain työväline, jonka käyttöä opettaja ohjaa. Kyseiset oppimateriaalit kyllä ohjaavat opettajaa eikä opettaja niitä. Opettaja voi korkeintaan jättää työkirjat tilaamatta. Oppikirja ei kuitenkaan oikein sovellu lähdekirjaksi ja etenkin ala-asteen opettajalle on rankka työ, jos hänen on sommiteltava jokaiseen oppiaineeseen harjoitustehtävät itse. Luokkakoh- taisten kirjojen sisältöä on vaikea integroida mihinkään suuntaan ja se tekee opetuksen eheyttämisen työlääksi. Silti on monia opettajia, jotka ovat nykyisinkin päätyneet vihkotyöskentelyyn ja säilyttäneet sillä tavalla opetustyönsä mielekkyyden ja oppilaiden in-

nostuksen. Tällaisille opettajille toivoisi vaihtoehtoja oppikirjojen valintaan.

Kustannustoiminta tuottavaa liiketoimintaa

Nykyisin ei eri kustantajien oppikirjoja erota toisistaan muuta kuin nimestä. Toisesta puhutaan kauniita sanoja siitä, että opettajalla täytyy olla oikeus valita omat työvälineensä. Sen varjolla kustantajat ovat ruvenneet kilpailemaan itsensä kanssa. Samalla kustantajalla saattaa olla kaksi rinnakkaista periaatteessa täysin identtistä kirjasarjaa. Ilmeisesti kaksi myy enemmän kuin yksi. Peruskoulun myötä oppikirjoista tuli kustantajille varsinainen rahamyylly, vuodesta toiseen jauhava sampo, kun oppilaat siirtyivät luokalta toiselle ja tarvitsivat aina uudet oppikirjat. Nykyisin oppikirjamarkkinoilla käydään kovaa kilpailua, ikäluokat pienenevät ja kustantajat ovat ruvenneet yhä enemmän pelaamaan varman päälle. Kustantajat pesivät kätensä sanomalla, että he tekevät vain sellaisia kirjoja, jotka menevät kaupaksi. Vaihtoehtoisten materiaalien tuottaminen on liian suuri taloudellinen riski, eikä kustantajien asiana ole opetuksen kehittäminen vaan kentän äänen kuunteleminen.

Kustantajan tehtävänä on vain pyrkiä lyömään tuotteellaan kilpailijat laudalta. Opettajien kouluttaminen on opettajankoulutuksen, ei kustantajien tehtävä. On vaikea hahmottaa, mikä on tämän noidankedän todellinen syy ja kuinka siitä pääsisi murtautumaan ulos. Eihän kilpailun luulisi olevan yhteistyön tai järkevän kehittelytyön tai työjaonkaan este. Ja jos oppikirjat ovat kustantajille varma veronmaksajilta tehty tulonsiirto, pitäisi heidän jossakin mielessä myös kantaa vastuuta tuon tärkeän työvälineen kehittämisestä.

Olen joskus pohtinut, olisiko kehitys päässyt ryöstäytymään näin pitkälle, jos oppimateriaaleista ei olisi tullut peruskoulun myötä ilmaisia. Jos oppilaiden vanhemmat olisivat joutuneet kustantamaan lastensa kasseja raskauttavat painotuotteet, jonkinlainen kontrolli olisi ehkä säilynyt. Ainakaan kustantajat eivät olisi säästyneet kiusallisilta kysymyksiltä, ovatko joka vuosi vaihtuvat kirjat todella tarpeellisia ja koko systeemi järkevä? Onko tiedosta todella tullut kertakäyttötava-

raa, joka keväällä voidaan heittää roskakoriin, kun syksyllä on uusi entistä uljaampi tieto odottamassa yhä hienommissa kuvakirjoissa. Ehkä tilanne on pikkuhiljaa muuttumassa, kun on alettu puhua peruskoulun sisäisestä uudistamisesta ja erilaisten vaihtoehtopedagogioiden seveltamisesta tavalliseen koulunkäyntiin. Ehkä vanhemmatkin ovat havahtuneet huomaamaan, että lasten hienolta näyttävät oppikirjat ovat usein silppua sisäلتä.

Maantieteellinen maailmankuva

Peruskoulun oppikirjoja väitetään liian toereettisiksi. Abstrakteja ja kielellisesti vaikeita ne todella ovat, ja yksityiskohdat kokonaisuudeksi kytkevä teoria tai punainen lanka niistä usein puuttuu. Se tekee kirjoista sirpalemaisista. Jos esim. maantiedon oppikirjojen sisältö todella jatkuvasti ketketäisiin maantieteelle tyypilliseen sijaintiteoriaan, niin varmasti maantieteellisen maailmankuvan perusasiat vähitellen hahmottuisivat opilaalle. Silloin peruskoulunsa päättäneeltä voitaisiin kysyä, millaista jossakin kartalta osoitetulla alueella on ja oppilaan korvien välissä alkaisi raksuttaa seuraavanlainen ajatuskulku: "Jaha, kyseinen paikka sijaitsee pohjoisella pallonpuoliskolla, noin etäällä päiväntasaajasta. Se on sisämaassa, merenranta on noin etäällä ja kartan väriykestä päätellen se on niin ja niin korkealla merenpinnasta. Siellä siis täytyy olla sellaista ja sellaista ja kartaston avulla voin lisäksi päätellä näitä ja näitä seikkoja". Silloin oppilas ei sanoisi, ettei voi tietää, millaista tuolla alueella on, kun hän ei ole koskaan siellä käynyt eikä siitä mitään luenut. Ja vaikka olisi luenutkin, hän ei ainakaan muistaisi mitään.

Palaisin vielä maantieteelliseen maailmankuvaan. Vaikka puhutaan visuaalisen viestinnän aikakaudesta ja maailma on kuvia tulvillaan, koulu on juuttunut lähes yksinomaan verbaaliseen viestintään. Opetus on kielipeliä. Aaro Hellaakoski huomautti jo aikoinaan: "Niin paljon älyä näytetään. Se jokaisella on kielellään, syy lieneekö siinä epäsuhtaan tähän, niin paljon kielellä, päässä vähän". Osoituksena verbaalisuudesta on parin luokanopettajalinjalla opiskelleen tytön seminaarityö. He kartoittivat opiskelutovereidensa maailmankuvaa pyytämällä näitä hah-

mottelemaan sen tyhjälle paperiarkille. Tyttöjen perimmäisenä tarkoituksena oli ottaa selville, kuinka moni vastaa tehtävään piirtämällä. Etukäteen tytöt arvioivat, että noin puolet piirtäisi jonkinlaisen kuvan vastauksessaan. Otannassa oli 80 opiskelijaa, mutta vain viisi heistä tuotti vastauksensa kuvallisena, 75 kirjoitti kynä sauhuten. Koulu varmasti harjaannuttaa tähän. Siellä selitetään selittämästä päästyäkin, että kuvat ovat vain ylimääräistä rekvisiittaa. Eipä silti, kyllä sanoillakin voi maalata maailmankuvan. Niin tekee esim. Aila Meriluoto (1946) kauniissa runossaan Lasimaalaus.

LASIMAALAU

Te värit nöyrät, odotusta täynnä,
näin käsin varovin ja varmoin sentään
ma teidät lasipintaan levitin.
Maailman suuren meren siihen maalaan,
sen suuren meren, josta vihrein hiuksin
maanosat niinkuin unet nousevat.
Ja niitten halki tummat joet ujuu,
ja kaupunkeja kohooa ja vaipuu,
ja vuoret kulkee ruskein juovaviitoin,
ne ruskein viitoin mereen vaeltaa.

Ma linnun maalaan kaikki laulut
suussaan
ja kalan kaikki vedet hartioillaan
ja karhun kaikki raivo kämmenessä
ja käärmeen kaikki myrky kielellään.
Ja vielä aivan pienen kukan maalaan,
kuin uinuis siinä kevät tulevaiset
ja sateen siunaus ja päivän lämpö
ja siemen sataan kukkaspolveen uuteen.

Ma sitten siveltimeen hienoon tartun,
hopeaväriin viileään sen kastan
ja rantein herkin kaiken yli maalaan
ma verkon olevaista kietovan.
Maan pinnasta sen ytimiin se tunkee
ja karhun kämmenestä kulkee kukkaan,
kalliohuiput laaksoihin se liittää
ja runoihin nuoret kaupungit.
Ei mikään irrallaan voi olla mistään,
ei mikään milloinkaan voi olla toisin,
ja ikuinen on kaiken yhteys.

Niin viimein auringolle sanon: Paista!
Ja leimahtaen herää värit valmiit,
niin että alla joka muodon selvän
nääät tuhat merkitystä suunnatonta.
Ja hetken huiman edessäsi aukeaa
maailma niinkuin alku-unnessa!

JUKKA SOMERHARJU

luokanopettaja
Helsinki

Peruskoulun oppimateriaali on irrallista

Kommentti
Hannele Rikkisen alustukseen
Kriittisessä korkeakoulussa 5.10.1987

Olen ammatiltani luokanopettaja ja olen muutaman vuoden ajan kokeillut oppilaskeskeisiä työtapoja. Olemme oppilaiden kanssa yhdessä suunnitelleet ja arvioineet työtämme. Tällöin olen huomannut, että nykyiset oppikirjat eivät oikein hyvin sovellu tällaiseen työtapaan. Lahjakkaimmat pystyvät kyllä opiskelemaan omin päin, mutta useilta se ei onnistu. Oppikirjat on suunniteltu siten, että opettaja motivoi tai selittää asioista osan ja sitten oppilaat opiskelevat ohjeiden mukaan. Samoin on laita koulun muunkin oppimateriaalin: diasarjojen, karttojen, kouluohjelmien. Esim. diasarjojen teksteissä on aivan liian paljon informaatiota ja liian vähän oppilasta innostavaa tekstiä, jotta niitä viitsittäisiin katsoa omin päin.

Hannele Rikkisen puheenvuoroon minulla ei ole valitettavasti paljoa kommentoimista. Ensinnäkin olen paljolti hänen kanssaan samoilla linjoilla. Peruskoulun oppimateriaali on oppilaalle irrallista. Minäkin olen palannut uudestaan vihkotyöhön ja oppilaiden itse tekemään materiaaliin. Oppilaiden itsensä tekemät kirjat, lehdet, piirustukset, kuunnelmat, videonauhat, diasarjat ovat usein paljon parempia oppimisvirikkeitä kuin viralliset oppikirjat. Pitäisi vain organisoida tällaisen materiaalin monistus ja levitys, niin eiköhän syntyisi elämää meidänkin peruskouluun. Toiseksi Hannele Rikkinen puhui niin paljon vain maantieteen maailmankuvasta, että minulla ei ole siihen mitään sanottavaa. Sen sijaan yhdestä asiasta olen hä-

nen kanssaan eri mieltä. Minusta on tyhmää, että ala-asteen 5. luokalta siirrettiin Eurooppa yläasteelle. Olen kolme kertaa opiskellut viideluokkalaisten kanssa Eurooppaa ja aina on ollut tosi antoisaa eikä mitään turismia. Monilla oppilailla on omakohtaisia kokemuksia useistakin eri kulttuureista ja he ovat hyvin innostuneita oppimaan lisää, ei niinkään valtioiden talouselämästä tai teollisuudesta, joita oppikirjat tarjoavat, vaan luonnosta eläimistä, ihmisten tavoista ja maiden erilaisuudesta suhteessa Suomeen.

Miten virallista oppimateriaalia sitten voitaisiin mielestäni kehittää? Työkirjoista voitaisiin luopua, elleivät ne innosta tutkimaan ja kysymään. Oppikirjat ovat usein aivan liian tylsiä ja asiapitoisia. Voitaisiin tehdä toisaalta pienoisromaanityyppisiä, koettavia kirjoja esim. oravasta ja toisaalta lajintuttemusoppaita ja erilaisia lasten tietokirjoja, koska aikuisten tietokirjat ovat usein liian monimutkaisia lapsille.

Tilaisuuden teemana oli: Rikkooko peruskoulun oppimateriaali maailmankuvaa? Siksi haluaisin vielä muutamalla sanalla sivuta kokonaisaihetta.

En usko, että opettajat enään nykyisin ovat virallisen oppimateriaalin orjia. Elämme keskellä informaatiota ja niin opettajat kuin oppilaatkin osaavat hyödyntää kaikenlaista ympärillä liikkuvaa. Piilo-opetussuunnitelma kuitenkin toimii. Kouluista ei tule itsenäisiä omatoimisia yksilöitä. Tuskin syy on oppimateriaalin. Tuskin se on yksin opettajienkaan. Tuskin se on kapitalistisen yhteiskunnanankaan. Tuskin syyllisen etsimisestä on edes mitään hyötyä.

Ei ole olemassa mitään kummallista abstraktia peruskoulun kangistunutta maailmankuvaa. Jos peruskoulu on kangistunut, muutetaan se toimivaksi. Lähes jokainen meistä on vanhempana, opettajan ystävänä tai muuten tekemisissä peruskoulun kanssa. Johtokunnat ja koululautakunnat toimivat. Mikä on sinun maailmankuvasi? Ei ole periaatteellista estettä sille, etteikö koulun henki, maailmankuva, myös käytännössä olisi sitä mitä haluat. Vai oletko luovuttanut? Onko viihtyminen kliffempää kuin eläminen ja terve kyynisyys poikaa? Vai haluatko rakentaa omalta osaltasi elävää peruskoulua ja pistää asioita kyseenalaiseksi kuten ekaluokkalainen selaillessaan uskontokirjaansa kysyessään: Kuinka monta Jeesusta oikein on olemassa?

LIISA KIESILÄINEN

projektisihteeri
Vantaa

Päiväkodin- johtajien koulutuskokeilu

Kirjoittaja toimii Kriittisen
korkeakoulun kasvatuskulttuuri-
projektin vastuullisena tutkijana

On vaikea ajatella, että edes yksilökohtaisia täsmällisiä oppimistavoitteita voitaisiin etukäteen asettaa. Se minkälaisia merkitysyhteyksien muutoksia koulutuksen antama virike yksilössä tuottaa, on niin kouluttajilta kuin koulutettaviltakin etukäteen salattu.

"Tätä koulutusta voisi verrata metsureiden ammattitaidon kehittämiskoulutukseen. Metsurit saavat tietoa, taitoa ja työvälineen käytön ja huollon opetusta. Meidän koulutuksemme on ollut samanlaista. Metsureilla on työkaluna moottorisaha, jonka käyttöä ja kunnossapitoa on opeteltu kurssilla. Meidän työvälineemme on oma persoonallisuus, sen tuntemista ja huoltoa olemme oppineet teoriapäivien tiedon pohjalta nimenomaan ryhmässä. Oppi on mennyt nahan alle, eikä ihan äkkiä häviä pois."

Koulutuskokeilun ja siihen liittyvän tutkimuksen tavoitteita

Päiväkodinjohtajien intensiivinen vuoden kestävä koulutuskokeilu on takanapäin. Kokeiluun liittyvä tutkimus on tuottanut laajan laadullisen aineiston, jonka analysointi on vasta alussa. Ehkä juuri nyt on paras hetki yrittää luoda kokonaiskuvaa koulutuskokeilun merkityksestä.

Kokeilun tavoitteena oli suunnitella ja kokeilla yhteisömmme piirissä syntyneen kasvatuskulttuuriajatuksen toimivuutta päiväkotien kasvatustoiminnan kehittämiseksi. Opetussuunnitelmaa laadittaessa *sisällön* valintaa ohjasi kasvatuskulttuurikäsitys. *Opetusmenetelmien* valinnassa viitekehyksinä olivat ajatukset prosessuaalisuudesta ja omien elämysten merkityksestä oppimistapahtumassa. Opetuksen ja opiskelun organisoinnissa pyrittiin mahdollisimman suureen joustavuuteen, koska tavoitteena oli antaa osallistujille todelliset mahdollisuudet vaikuttaa koulutuksen kaikkiin puoliin (opetussuunnitelmaan, -menetelmiin sekä opetuksen organisointiin).

Koulutuksen yleistavoitteeksi rajattiin pyrkimys lisätä päiväkodinjohtajien valmiuksia oman päiväkotinsa pedagogisessa johtamisessa ja kasvatuskulttuurin kehittämiseksi. Jokaiselle opetusjaksolle asetettiin lisäksi omat erilliset tavoitteensa. Vaikka koulutus oli ammatillisesti spesifiä täydennyskoulutusta, tavoitteisiin pyrittiin yleisen "inhimillisen kasvun" tietä. Opetuksen tarkoituksena oli koskettaa syvemmin persoonan rakenteita kuin yleisesti oppimistapahtumassa oletetaan tapahtuvan. Tavoite edellytti persoonan käsittämistä jakamattomaksi, siten että työ- ja yksityisminää ei prosessin aikana useinkaan ollut mahdollista erottaa.

Koulutuskokeiluun liittyvän *tutkimuksen päätavoitteet* olivat:

- 1) kehittää päiväkodinjohtajille sopiva täydennyskoulutusmalli yhdessä osallistujien kanssa,
- 2) ymmärtäen selvittää minkälaisena virikkeenä koulutus toimi koulutettavien yksilöllisille oppimis- ja muutosprosesseille ja mitä nämä muutosprosessit olivat,
- 3) selvittää koulutettavissa mahdollisesti tapahtuneiden muutosten vaikutusta heidän omissa työyhteisöissään.

Koulutukseen osallistui 19 päivähoiton ammattilaista: 15 päiväkodinjohtajaa, 3 päivähoiton tarkastajaa ja 1 perhepäivähoidon ohjaaja Helsingin seudun kunnista.

Koulutusprosessin kulkua ohjasi etukäteen kehitelty koulutusrunko, joka sisälsi kolme teoriajaksoa, kerran viikossa kokoontuvan prosessiryhmän, etäisopiskelua sekä pienen tutkielman kaltaisen lopputyön, yhteensä 183 tuntia. Suunnitelma oli väljä ja koulutettavien toiveet ja palaute huomioitiin niin teoriajaksoissa kuin etäisopiskelukirjallisuuden valinnassa. Kuitenkin siten, että runkoa noudatettiin, mikäli siihen ei tullut korjausehdotuksia.

Ongelmia koulutusvaikutusten arvioinnissa

Yleisesti vallalla olevan koulutusajattelun lähtökohtana on, että opiskelijan tulee oppia se, mitä opetetaan. Oppimisen arvioinnissa tarkastellaan silloin, kuinka hyvin opettajan välittämä tieto on siirtynyt opiskelijan tiedoksi. Useat aikuiskasvatuksen alueet varsinkin ihmissuhdetyössä asettavat kuitenkin tavoitteensa toisin. Opettajan (asiantuntijan) esitys ei odotetakaan sisäistettävän sellaisena kuin se on esitetty, vaan jo lähtökohtana ajatellaan opiskelijan sijoittavan uuden tiedon omaan maailmankuvaansa, työkokemuksensa, ammattitietouteensa jne. Eli aikuinen opiskelija jäsentää uuden asian persoonallisella ja itenäisellä tavalla. Kun sitten näin (toivotulla tavalla) tapahtuu, on selvää, että oppimisen arviointi käy hyvin ongelmalliseksi. Tavoitteiden määrittäminen ei voi olla yhtäaikaan täsmällistä ja kaikille yhteistä, jolloin oppimistuloksia olisi helpompi arvioida (kuten esim. matematiikassa, kielten opiskelussa jne.). Ammatissa kasvamisprosessi on monimutkaisella tavalla yksilöllistä. On vaikea ajatella, että edes yksilökohtaisia täsmällisiä oppimistavoitteita

voitaisiin etukäteen asettaa. Se minkälaisia merkitysyhteyksien muutoksia koulutuksen antama virike yksilössä tuottaa, on niin kouluttajilta kuin koulutettaviltakin etukäteen salattu. Ennustettavissa (myös helposti arvioitavissa) olevat tiedon tason muutokset eivät arkikokemuksen mukaan useinkaan merkitse todellisen ammattitaidon lisääntymistä ihmissuhdetyössä. Tosin lisääntynyt tieto toimii aina virikkeenä syvemmälle muutosprosessille. Voidaan ajatella, että mitä pidemmälle ammattitaidon kehittämisessä edetään, sitä yksilöllisempiä ovat myös koulutuksessa syntyneet oppimistulokset.

Erilaisten ryhmätyön muotojen lisääntyessä opetuksellisina menetelminä, on oppimistulosten arviointi noussut entistä suuremmaksi ongelmaksi. Epämääräisenä pidetyn ”persoonallisen kasvun” mittaaminen ei käykään perinteisillä mittareilla. Tosin laadullisten asioiden arvioimisen problemaattisuutta on yritetty helpottaa muuttamalla laatu jossain tutkimuksen vaiheessa määräksi. Silloin tieteelliset analyysimenetelmät ovat mahdollisia ja ainakin siltä osin tieteellisyys on taattu.

Halukkuutta tutkia persoonallista kasvua on vähentänyt myös yleisesti vallalla oleva ajattelu terapeutin ja koulutuksellisen toiminnan selvästä laadullisesta erosta. Työnohjauksen nopea lisääntyminen ammatillisen kasvun välineenä on sekin kohdannut vastustusta ja epäluuloja epäselvien terapeuttien vaikutustensa vuoksi. Tietämättään hoidetussitulemisen pelko on ilmeinen. Monista tavoite-eroista huolimatta terapeutin ja koulutuksellisen toiminnan ero on liukuva. Molemmat pyrkivät vaikuttamaan ihmisen tajunnan rakenteisiin siten, että seurauksena olisi yksilön ja ympäristön kannalta suotuisia muutoksia. Vaikka psykoterapioissa on yleensä kyse sielullisiin häiriöihin vaikuttamisesta, on monen koulutuksenkin tavoitteena vaikuttaa opiskelijan koetun maailman merkityssuhteiden uudelleenmuotoutumiseen tai kokonaan uusien heräämiseen. Esim. virheelliset työtötumukset tai jähmettynyt (rutinoitunut) työkäyttäytyminen perustuvat samoihin merkityssuhteiden vääristymiin tai epäsuotuisuuksiin kuin esim. neuroottinen käyttäytyminen. Jos koulutuksen katsotaan ja toivotaan vaikuttavan ainoastaan mielen tiedollisiin rakenteisiin ja vain psykoterapioille annetaan lupa vaikuttaa persoonaan syvällisemmin, menetetään väistämättä koulutuksellisia mahdollisuuksia.

Pelko menettää se olennainen ja merkittävä ymmärrys, jonka vuoksi koulutuskokeilu toteutettiin, on ohjannut tutkimusmenetelmien valintaa tässä tutkimuksessa mahdollisimman pehmeään ja väkivallattomaan suuntaan. Tietoa koulutusprosessin vaikutuksista on kerätty koulutettavilta koko vuoden ajan laadullisin menetelmin pyrkimyksenä saada prosessinomainen kuva muutoksista koulutettavien koetussa maailmassa (päiväkirjat, vapaamuotoiset palautteet, kyselyt, haastattelut ja ulkopuolinen havainnointi).

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettiseksi viitekehykseksi on haettu malli tieteenalalta, jolle on erityisen laatunsa puolesta ollut luvallista käyttää pehmeämpiä tutkimusmenetelmiä (tosin ei ristiriidattomasti). Lauri Rauhalan psykoterapian tarkastelu hermeneuttisen tieteenfilosofian periaatteista käsin on antanut perinteisille oppimisen evaluointikeinoille vaihtoehtoisen tarkastelukulman.

Situationaalisen säätöpiirin käsite perustuu ihmiskäsitykseen, jossa ihminen todellistuu ensisijaisesti materiana, orgaanisena tapahtumisena ja tajunnallisuutena. Tajunnallisuus ja orgaaninen tapahtuminen käsitetään ymmärtämisen muotoina, joita ovat 1) varsinainen ymmärtäminen (tajunnallinen kokemus), 2) orgaaninen ymmärtäminen sekä 3) esiymmärtäneisyys situaatiossa (yksilön elämäntilanne). Ihmisen olemassaolo on näissä puitteissa itseään säätelevä järjestelmä ja ihmisen kokonaisuuteen voidaan vaikuttaa sekä negatiivisella että positiivisella tavalla olemassaolon eri puolien tarjoamien kanavien kautta.

Ihmisen tajunnan perusluonne on mielellisyyttä, joka organisoituu eritasoisiksi merkityssuhteiksi. Uudet merkityssuhteet muodostuvat aina ensiinkin tajunnassa oleviin ymmärtämissuhteisiin, horisontteihin, suhteutuen. Kaikkien merkityssuhteiden muodostama kokonaisuutta kutsutaan yksilön maailmankuvaksi. Tajunnan olemassaolo edellyttää aina myös kehollisuuden ja situaation (elämäntilanteen kokonaisuuden). Kuitenkin tajunnassa tehtävien ratkaisujen ja valintojen kautta ihminen voi pitkälle säädellä toisten olemismuotojen tapahtumista. Tajunnallinen

kokemus saa sisältönsä pääasiassa ihmisen situaatiosta. Toisaalta situaation rakennetekijät muuttuvat sen mukaan, mitä merkityksiä kokemus sille antaa. Situaatioon voidaan myös valita uusia rakennetekijöitä, joiden avulla uusia horisontteja voidaan muodostaa. Situaatioon ja tajunnan välillä vallitsee jatkuva vuorovaikutus ja sama dialektiikka toimii orgaanisen tapahtumisen ja tajunnan välillä sekä orgaanisen tapahtumisen ja situaation välillä. Ihmisellä oleva valinnan vapaus mahdollistaa henkisten toimintojen itseohjauksellisuuden. Ihmisen henkisiä toimintoja on vaikea ennustaa juuri valinnan vapauden vuoksi.

Kasvatuksen ja koulutuksen avulla pyritään vaikuttamaan ihmiseen nimenomaan tajunnan kautta. Koulutustilanne on aina situaation rakennetekijä, jolla voidaan edistää uusien ymmärtämissuhteiden syntyä.

Ihmissuhdetyössä täydennyskoulutuksen tavoitteena on tuoda koulutettaville sellaisia virikkeitä, jotka mahdollistavat entisten vajausten tai haitallisten merkityssuhteiden korjaantumisen. Uuden tiedon avulla tavoitellaan kokonaan uusien horisonttien syntymistä ja niiden asettumista koulutettavien maailmankuvaan.

Ihmisellä on taipumus vastustaa ilmiöitä, jotka ovat ristiriidassa hänen maailmankuvansa kanssa. Vastustaminen on haitallista ja kehitystä jarruttavaa silloin, kun maailmankuva koostuu ihmisen itsensä ja hänen ympäristönsä kannalta epäsuotuisista merkityssuhteista. Näiden epäsuotuisien merkityssuhteiden oivaltaminen tapahtuu harvoin pelkästään muistitietoa lisäämällä. Tällainen uusi tieto on helppo sivuuttaa tai sille voi antaa omaan maailmankuvaan sopivan merkityksen (epäsuotuisa situationaalinen siirtymä). Oivalluksessa on kysymys yleensä tiedostamisprosessista, jonka päätteeksi syntymässä olevalle merkityssuhteelle avautuu paikka tietoisessa maailmankuvassa; koetaan ahaa-elämys.

Johtajakoulutuksen menetelmien valintaa ohjasi tavoite lisätä koulutettavien mahdollisuutta itseohjauksellisuuteen horisonttien valinnassa. Itseohjauksellisuus edellyttää situationaalisen säätöpiirin kahlitsevan mekanismin voittamista ja uusien yhteyksien näkemistä. Virikkeet pyrittiin tarjoamaan sellaisessa muodossa, että ne mahdollisimman hyvin herättäisivät ne ymmärtämissuhteet, joihin uusi asia voisi liittyä.

Koulutuksen tuloksia

Lauri Rauhala kuvaa ihmisen sisäisen kehittymisen ilmenemistä seuraavasti:

”Kehittyneisyys ilmenee paitsi suurempana tyydytyksen tunteena yksilöllisestä olemassaolosta, myös parempana ymmärtämyksenä toisia ihmisiä kohtaan ja lisääntyneenä kykynä ottaa vastuuta omaan vaikutuspiiriin kuuluvista ilmiöistä. Kehittyneisyyttä ilmentävä ulkoinen toiminnallisuus seuraa tämänsuuntaisesta muutoksesta. Ihminen tietenkin käyttäytyy niinkuin kokee.”

Prosessissa mukana eläneenä on helppo todeta tällaista kehitystä tapahtuneen yhtä hyvin koulutettavissa kuin itsessäniikin kouluttajana. Koulutettavien henkilökohtaiset arviot omasta muutoksestaan tai kehityksestään koulutuksen lopussa kertovat paljon: Itseluottamus ja rohkeus ovat lisääntyneet, olen tutustunut omaan itseeni, suhtautumiseni asioihin on muuttunut realistisemmaksi, uskaltaa tuntea kaikkia tunteita, tunnen voimavaran ja kykyni työssä, merkittävintä on ollut prosessi — matka itseeni, ohessa olen saanut määrätietoisuutta ja näkemysten selkiintymistä, kiire on jäänyt taakse, olen saanut uskallusta, luovuutta ja avarakatseisuutta, olen jämäköitynyt johtajana, olen oppinut pitämään puoleni, uskallus työskennellä omalla persoonallani on lisääntynyt, kykyni analysoida työtä on kasvanut jne. jne.

Selvästi yleinen ja yhteinen kokemus oli rohkeuden ja itseluottamuksen kasvaminen. Mutta mitä se kullekin merkitsee, ei vielä tästä selviä. Prosessin tarkastelussa on helppo huomata, kuinka monenlaisia teitä tähän kokemukseen on kuljettu ja kuinka erilaisia asioita käsite rohkeus voi ihmiselle merkitä. Samojen asioiden tarjoama virike on herättänyt koulutettavissa hyvin erilaisia merkityskokemuksia. Kaikki ovat kulkeneet omaa tietään. Yhteistä on ollut vain tavoite kasvaa ja kehittyä ihmisenä omassa ammatissa.

Rauhala mukaan kehittyneisyyden tulee näkyä myös ulkoisessa toiminnassa. Koulutuksen tavoitteenahan oli johtajien kautta kehittää päiväkotien kasvatuskulttuuria. Kyse ly päiväkotien henkilökunnalle tuotti seuraavanlaisia kuvauksia johtajassa näkyvistä muutoksista:

Avoimuutta ja jämäkkyyttä on tullut lisää, johtaja on kasvanut ihmisenä, hän pyrkii paneutumaan työntekijöihin ihmisinä ja kan-

nustaa työssä, hän on saanut varmuutta johtajana, johtajan oma ammatti-identiteetti on vahvistunut, hänen itsenäinen ajattelunsa on voimistunut, johtajan innostus tarttuu muuhunkin henkilökuntaan jne.

Kysely voitiin tehdä 17:lle työyhteisölle. Näistä kolmessa henkilökunta ei ollut huomannut mitään erikoista, yhdessä valitettiin johtajan paljoo poissaoloa työpaikalta, yhdessä koettiin johtajan autoritäärisyyden lisääntyneen. 12 työyhteisöä koki esimiehessään tai työtoverissaan selvästi positiivisia muutoksia.

Toiminnan tasolla johtajan muuttumisen myötä on keskustelevalta ilmapiiri päiväkodeissa lisääntynyt, kasvatusilmapiiriin on alettu kiinnittää huomiota, kirjallisuutta on käsitelty henkilökunnan kanssa, erilaisia yhteistyömuotoja on kehitelty jne.

Laadullisen tutkimusaineiston tarkoitus on valaista, miten näihin kokemuksiin ja toiminnan tason muutoksiin on päästy. Muutoskokemuksen paras asiantuntija on koulutettava itse. Tutkimuksen tehtävä on ymmärtää ja dokumentoida nämä kokemukset. Päiväkotien henkilökunta voi vain vahvistaa tai jättää vahvistamatta johtajassaan tapahtuneen muutoksen.

Kirjallisuutta

Hakkarainen Pentti, 1982

Arviointi aikuisopetuksessa, osa II. Opetuksen ja oppimisen laadullinen evaluointi. Julkaisusarja B n:o 206.

Nores Tuula, 1987

Inhimillinen kasvu. Lauri Rauhalan artikkeli: Kokemisen kehittäminen inhimillisessä kasvutapahtumassa.

Pahkinen Tuula, 1987

Psykoterapian vaikutus minäkäsitykseen. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Rauhala Lauri, 1974

Psyykkinen häiriö ja psykoterapia filosofisen analyysin valossa. Oy Weilin + Göös, Tapiola.

Rauhala Lauri, 1982

Ihmiskäsitys ihmistyössä. Gaudeamus, Helsinki.

Turunen Kari, 1984

Kasvatuksen perusta. Jyväskylän yliopisto Filosofian laitos, julkaisu 20/1984.

Palautteita

Päiväkodinjohtajien koulutuskokeiluun osallistuneilta pyydettiin palautetta puoli vuotta koulutuksen päättymisen jälkeen. Tässä muutamia koulutuksen arviointoja:

Lukuisien koulutustapahtumien joukossa tämä täydennyskoulutus oli erilainen kokemus. Koulutus ei ollut joukko erillisiä tilaisuuksia vaan prosessi, joka ”otti” siihen osallistujan kokonaisvaltaisesti. Liikkeellelähtö oli merkityksellinen. Tunsin, että minulle alettiin tarjoilla laajoja, rauhoittavia näköaloja. Kiire loppui ja tunsin, että minut hyvin lempeästi maaniteltiin alkamaan ajatella.

Teoriajaksoihin liitettiin elämyksellisen kokemisen mahdollisuus. Draamat olivat innostavia ja yllättäviäkin, ne antoivat paljon toteutushetkellä mutta myös kysyteltävää ja syventävää jälkikäteen.

Etäisopiskeluna luettu kirjallisuus oli kiinnostavaa, uutta ja vanhaa ajattelemaan herättävää ja tehtävät sellaisia, jotka ”pakottivat” muodostamaan oman mielipiteen, soveltamaan yhteen eletyn elämän, koetun ja kirjasta luetun. Ajatusten paperille paneminen antoi tuntumaa siitä, että kaoottisiltakin tuntuvat asiat voivat jäsentyä uudella tavalla.

Ryhmäprosessi oli olennainen osa koulutusta. Eteneminen ei ollut suinkaan helppoa, vaan oli epätietoisuutta siitä, mitä tapahtuu, mitä pitäisi tapahtua, ollaanko polulla vai mennäänkö metsään. Oli kuitenkin turvallista kokea ja elää erilaisia tilanteita ja tunteita voimakkaitakin tunteita ryhmätapaamisissa. Lisääntynyt itsetuntemus ja ryhmän käyttäytymisen tuntemus ovat todellista pääoma monissa yllättävissä tilanteissa omassa työyhteisössä. Oman rajallisuutensa sietämisen opettelu kasvattaa ymmärtämään ja hyväksymään, vapautumaan ja avartumaan.

Koulutuksen monitahoisuus: teoriapäivät draamaharjoituksineen, etäisopiskelut ja viikottaiset ryhmäkokoukset tekivät siitä raskaan, mutta tuntuivat antavan syvyyttä opittavalle aineistolle ja voimaa omalle kasvulle.

Olen kokenut tämän koulutuksen myötä rohkeuteni lisääntyneen esim. erilaisten asioiden ja epäkohtien esilleottamisessa, ongel-

mien ratkomisessa ja päiväkotityön kehittämisessä sekä kriittisessä suhtautumisessa päiväkodille asetettujen vaatimusten mielekkyyteen.

Tämäntyyppinen koulutus auttaa päiväkodinjohtajaa selkiyttämään moninaista tehtäväkenttäänsä, asettamaan tehtävät todella merkitykselliseen tärkeysjärjestykseen sekä rajaamaan johtajalle kuuluvat ja muulle henkilökunnalle kuuluvat tai delegoitavat tehtävät tai tehtäväkokonaisuudet. Näin ollen päiväkodinjohtaja voi tehdä tällaisen koulutuksen jälkeen työtään antamatta toisarvoisten asioiden stressata itseään.

Mielestäni tällainen koulutus olisi paikallaan suhteellisen pian päiväkodinjohtajan virkatehtävien alettua, tai ennen sitä, mutta muutaman lastentarhanopettajan tehtävistä hankitun työkokemusvuoden jälkeen.

Kriittisen Korkeakoulun päiväkodinjohtajakoulutus oli yksilöllistä koulutusta, yksilöllistä kasvua omassa ammatissa vaikka koulutus tapahtui ryhmässä ja ryhmän kautta. Tärkeän elementin tarjosi juuri kerran viikossa kokoontuva ryhmä. Ryhmä tarjosi tilaisuuden oppia johtamistaitoa opettamalla konkreettisella tavalla ryhmän dynamiikkaa ja ryhmän käyttäytymistä. Ryhmä tarjosi myös tilaisuuden oppia tuntemaan omia tunteitaan, tutustua itseensä.

Yksilöllisyys ja oman työn arviointi korostuivat myös teoriaopinnoissa. Vastaukseksi kysymyksiin ei pyydetty selostusta kirjan tekijän ajatuksista vaan omista ajatuksista ja asioiden soveltuvuudesta omaan työhön ja käsitykseeni omasta ja päiväkotini tehtävästä. Tai yleensä päivähoidon tehtävästä.

Koulutuskokeilun antamat näköalat luovat aivan uutta energiaa, josta toivon mukaan hyötyy päiväkotien sisäinen toiminta, mihin tänä päivänä uusien velvoitteiden ja haasteiden edessä kohdistuu monenlaisia paineita.

Pystyä olemaan tänä suorituksia ja näytöjä vaativana rakennemuutoksen aikana osaamaton, ymmärtämätön ja tietämätön = elämään aidosti vuorovaikutuksessa lasten ja henkilökunnan kanssa kasvoi koulutuksen myötä. Prosessi jatkuu ja toivon mukaan tapamme vielä joskus yhdessä.

PERTTI SIMULA

psykoanalyttikko,
Tukholma ja Helsinki

Ihmiskuvasta ja sen merkityksestä elämän laadulle

Teoriat ja menetelmät, jotka pyrkivät kehittämään ihmisen elämän laatua, perustuvat erilaisiin käsityksiin ihmisen kärsimysten syistä ja onnenlähteistä. Esimerkiksi psykologia tai psykoterapia joutuvat pohjautumaan näihin tieteellis-filosofisiin ihmiskuviin. Jos lähtökohtana käytetty ihmis-kuva ei ole todellisuuden mukainen, syntyy vinoutunut teoria, rakennetaan Pisan tornia. Brasilialaisen psykoanalyttikon Norberto R. Keppen kehittämä Analyyttinen Trilogia (Integraalinen Psykoanalyysi) sisältää käytännön kliinisestä työstä muodostuneen ihmiskuvan, joka pyrkii yhdistämään henkisyyden, filosofian ja tieteen näkökulmat.

Psykoanalyttikolla on erinomainen tilaisuus kehittää ihmiskuvaa joutuessaan pohtimaan asiaa jatkuvasti työssään. Hänellä on mahdollisuus nähdä käytännössä, mikä auttaa ihmistä mikä ei.

Brasilialainen Norberto Keppe oli 15 vuotta freudilainen psykoanalyttikko ja useita vuosia eksistentiaalinen analyttikko. Tutustuttuaan moniin eri menetelmiin hän kehitti kokonaisuuden, jota aluksi kutsuttiin Integraaliseksi Psykoanalyysiksi ja myöhemmin sovellutusalueiden laajennuttua Analyyttiseksi Trilogiaksi.

Sana trilogia sisältää tavoitteen tarkastella ihmistä tunteen, ajatuksen ja toiminnan kokonaisuutena. Tunne liittyy henkisyyteen, ajatus filosofiaan ja toiminta käytännön tieteseen.

Mitä ihminen on?

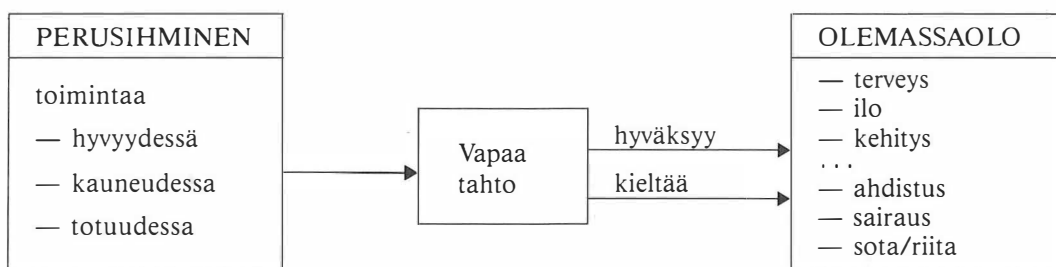
On esitetty niinkin yksiviivainen käsitys, että ihminen on sitä mitä hän syö. Fyysisesti katsoen ihminen ei ole mikään erikoisuus luomakunnassa. Mutta hänen henkinen olemuksensa on jotain ainutlaatuista.

Mikä on perusihminen, mikä on luonteenomaista ja käytännöllisesti katsoen muuttumatonta ihmisoliassa? Juutalais-kristillinen perimätieto sanoo, että ihminen luotiin Jumalan kuvaksi, samankaltaisuudeksi. Mitä sitten Jumala on? Antiikin Kreikassa Aristoteles sanoi: Jumala on puhdasta toimintaa. Puhdas toiminta tarkoittanee ääretöntä toimintaa kauneudessa, hyvydessä ja totuudessa. Tässä on konkreettinen lähtökohta ihmisyyden ymmärtämiseksi.

On selvää, että Jumalaa kuten ihmisen henkisyttäkään ei voi järjellä ymmärtää, voi vain ikäänkuin tiedostaa siitä jotain. Järki on jotain rajoittuneempaa kuin henkisyys. Itse asiassa, jos pyrkii Jumalaa kattavasti määrittelemään, asettaa itsensä Jumalan yläpuolelle.

Tästä seuraa, että perusihminen on toimintaa hyvydessä, kauneudessa ja totuudessa. Kun ihminen on oman itsensä kanssa sopu-soinnussa, hän tuntee itsensä terveeksi, iloiseksi ja kehittyväksi. Hän hyväksyy oman itsensä eli perusolemuksensa.

Miksi sitten on niin paljon kärsimystä, ahdistusta, sairautta, riitaa ja tuhoa? Jotain rat-

kaisevaa tapahtuu perusihmisen ja olemassaolon välillä. Ihminen ei ole sitä, mitä lähtökohta edellyttäisi. Tämä ristiriita aiheutuu vapaasta tahdosta. Ihmisellä on vapaa tahto, hän valitsee ja tekee päätöksiä eri elämäntilanteissaan. Päätöksiin vaikuttavat tietenkin monet ulkoiset tekijät kuten perheen ja yhteisön ohjaus. Mutta aina on pohjalla vapaa tahto. Vapaata tahtoa ei voi järjen puitteissa rajoittaa, muuten se ei enää olisikaan vapaata. Se on osa hengellisyyttä, järjen ulottumattomissa olevaa.

Periaatteessa ihminen tekee kahdenlaisia päätöksiä, joko hyväksyy eli vastaanottaa elämää tai torjuu sitä. Hän hyväksyy omaa perusolemustaan tai kieltää, torjuu ja muuttaa sitä.

Miksi sitten ei ole yhtään täydellistä ihmistä, vaikka lähtökohta eli perusihminen on yllä kuvattu pelkäksi hyväksi? Voidaan esittää hypoteesina, että perusihmisessä ehkä on jokin degeneraatio. Jo fyysisestikin ihminen on kuolevainen eikä kuolematon. Tämän ei tarvitse millään lailla muuttaa mallin perusluonnetta.

Tietoisuus

Elämässä koemme ja näemme jotain. Saamme konkreettista tietoa aistien kautta. Havainto tulee ajatuksen, vaistojen, tunteiden ja henkisyyden alueelle. Siitä muodostuu tietoisuus. Reagointimme havaintoon riippuu vapaasta tahdosta. Jos reagoimme elämää vastaanottaen, tunnemme varmuutta. Jos torjumme elämää tai itse tietoisuutta, tunnemme ahdistusta. Tämä ”tunne” on tietoisuutta, saamme palautetta omista valinnoistamme. Ahdistus kertoo siitä, että valinta on ollut virheellinen ja auttaa meitä korjaamaan asennevalintaamme.

Ahdistus kertoo sisäisestä paineesta ja kamppailusta, mutta sen todellista syy-yhteyttä ei ole aina helppo havaita. Jatkuva pa-

tologisen asenteen valinta ja tietoisuuden torjunta johtavat siihen, että yksilö muodostaa itselleen ikäänkuin ”toisen luonteen”, johon hän itse asiassa uskoo enemmän kuin perusitseensä. Tämä tekee patologian ja sen syiden havaitsemisen vaikeaksi yksilölle.

Tietoisuus on dialektista. Se on tietoisuutta todellisuudesta, kauneudesta ja mahdollisuuksista ja toisaalta siitä, kuinka torjumme tätä eli tietoisuutta kateudesta, suuruudenhulluudesta ja virheellisistä elämänarvoista. Patologia syntyy, kun torjumme tietoisuuden eli palautteen virhevalinoista ja siten jatkamme virheen eli patologian toistoa elämässämme ja vahvistamme sitä. Tämä johtaa ahdistuksen kroonistumiseen, stressiin. Se aiheuttaa muutoksia hormonitoiminnossa ja immunologinen vastustuskyky laskee. Seurauksena ovat erilaiset fyysiset ja psyykkiset sairaudet sekä toiminta- ja kehitysvaikeudet. Mitä kauemmas ihminen menee omasta perusolemuksestaan sen alttiimmaksi hän tulee sairauksille eli sitä enemmän hän luo niitä.

Keppe käyttää termiä tietoisuus myös siten, että hän kuvaa sitä avoimena ikkunana transsendenttiin. Se on ikäänkuin linkki ihmisen ja äärettömyyden välillä. Tietoisuus muodostaa yhteyden materiaaliseen ja henkiseen todellisuuteen.

Itse asiassa sisäsyntyinen stressi on sitä, että tiedostaa jotain mutta samalla kieltää näkevänsä, pakenee sitä tai taistelee sen tiedostamista vastaan. Ihminen ikäänkuin aloittaa sisäisen sodankäynnin pyrkien kaikin keinoin muuttamaan sitä, minkä sisimmässään tiedostaa oikeaksi. Hän on ristiriidassa oman itsensä kanssa.

Stressiä aiheuttavat tietysti myös ulkoiset tekijät kuten yhteiskuntajärjestelmän patologisuus. Esimerkiksi talouselämässä työ on organisoitu skitsofeenisesti siten, että työnantajat ja työntekijät ovat vastakkaisia intressipiirejä. Heidän välillään vallitsee ristiriit-

ta, keinotekoinen suhde, joka perustuu toisen hyväksikäyttämiseen ja vieraantumiseen. Näin on laita sekä ns. vapaan kapitalismin että valtion kapitalismin maissa. Yhteiskunnassa valta pohjautuu patologiaan, tavoitteeseen käyttää toista hyväksi, kontrolloida ja rajoittaa toisen elämää. Kun ihminen pyrkii elämän herraksi eli todellisuuden yläpuolelle, hän joutuu ristiriitaan itsensä kanssa. Elämää ei voi hallita, sen voi vain elää tai jättää elämättä.

Hyvästä ja pahasta

Yleisesti ajatellaan, että ihmisessä taistelevat hyvä ja paha, ikäänkuin kummallakin olisi oma olemassaolonsa, kaksi vastakkaista oliota. Tätä ajatusta edusti jo Platon ja esimerkiksi Hegel vahvisti sitä dialektiikallaan. Mutta näyttää siltä, ettei Sokrates ajatellut noin eikä Kristukseen, vaikka kristinusko on sen käytännössä omaksunut. Sokrateen ja Kristuksen dialektiikka sisälsivät käsityksen, että on olemassa vain hyvä, sillä Luoja ei luonut mitään virheellistä. Paha on itse asiassa seurausta hyvän kieltämisestä. Esimerkiksi sota, luonnon tuho, köyhyys, taloudellinen riisto ja elämästä vieraantuminen ovat ihmisen ponnistusten tulosta. Sairauskin voi vain pohjautua terveyteen.

Heti kun ihminen lopettaa hyvän kieltä-

misen, paha häviää. Todellisuuden harmonia palaa. Paha tarvitsee syntyäkseen välikappaleen, oman luojansa. Hyvän ja pahan kamppailu on ihmisen kamppailua itseään vastaan. Tuomas Akvinolaisen onnistui palauttaa tämä käsitys yleisesti hyväksytyksi, mutta muutamassa vuosisadassa platoninen dualismi voitti taas.

Platonin edelleen vallalla oleva käsitys hyvästä ja pahasta tekee ihmisistä pahan uhreja ikäänkuin ihmisen kärsimys aiheutuisi jostain ulkoisesta voimasta tai oliosta.

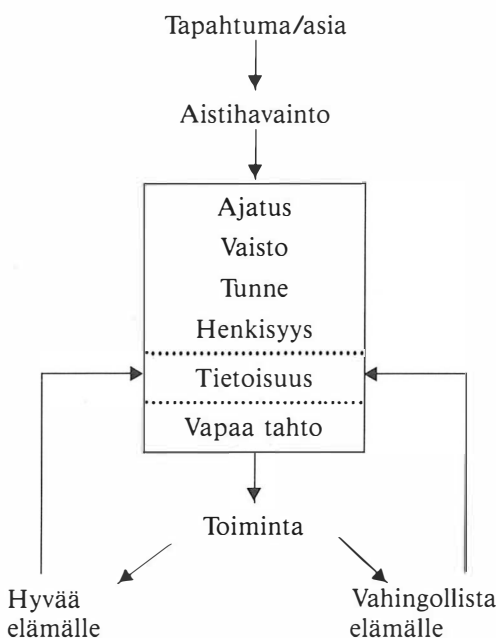
Yhteenveto

Norberto Keppe alkoi kehittää yllä esiteltyä ihmiskuvaa tiedemiehen, terapeutin näkökulmasta. Hän laajensi pakostakin tarkastelukulmaansa ja sisällytti siihen filosofian ja henkisyyden. Hän tuli tieteellisistä lähtökohdista kristinuskon peruskäsityksiin, jotka suuresti muistuttavat muiden suurten uskontojen perusajatuksia.

Ihmiskuvalla on arvaamattoman suuri merkitys kaikkeen ihmistä ja ihmisyyttä koskevaan tieteeseen ja toimintaan. Esimerkiksi Freud näki ihmisen ongelmien syyt alitajunnassa ikäänkuin ihminen olisi jonkin ”mustan laatikon” uhri. Jo käsite alitajunta on ristiriitainen, se on jotain jota ei ole. Keppe sitävastoin näkee ongelman syntyvän siitä, että ihminen torjuu tietoisuutta. Freud tulkitsi ahdistusten syitä seksuaalikompleksien kautta. Keppe taas katsoo, että seksuaalisuus on vain ihmisen toimintojen osa-alue, jossa patologia tulee esiin samoin kuin muilla toiminnan alueilla.

On tavallista, että psykologia ei ota lainkaan huomioon ihmisen henkisyyttä, vapautta, tietoisuutta jne., vaan tarkastelee ihmistä käyttäytymismallien tasolla. Lääketiede ja psykiatria lähtevät luonnontieteellisistä lähtökohdista ja tavoitteena on ensisijaisesti oireiden poisto eikä niinkään syyn selvittäminen. Tämä johtaa helposti vieraantumiseen ja ongelmien kroonistumiseen sekä kasvattamiseen.

Sanotaan usein, että totuus on suhteellista. Mutta ei elämän suhteen voi olla kahta ristiriitaista totuutta. Pelkän järjen käyttö vie helposti todellisuuden ulkopuolelle. Kun järki liittyy tunteeseen, rakkauteen, siitä tulee viisautta. Ihminen on olio, joka elää materiaalisessa ja henkisessä maailmassa samanaikaisesti. Voimme kieltää tietoisuuden täs-

tä, mutta henkisyys ei sen takia lakkaa olemasta.

Ihmisellä on tietoisuus siitä, mikä on elämälle hyvää ja mikä on haitallista, tuhoavaa. Terapiassa autetaan ihmistä hyväksymään tätä tietoisuutta. Ja erityisesti autetaan häntä kehittämään suvaitsevaisuutta ongelmiansa ja virheidensä näkemiseen. Näin ihminen lähestyy omaa itseään, perusolemustaan, toimintaa kauneudessa, totuudessa ja hyvydessä.

KLAUS RAHIKAINEN

fil.kand.
Lapinlahti

Ajatus — leikki

Klaus Rahikainen puhuu ja kirjoittaa elämän peruskysymyksistä. Hän esiintyy Kriittisessä korkeakoulussa 29.2.

Ajatus on kaikki. Ajatus on elämä, sen sisältö ja tarkoitus. Ajatusta ihminen tavoittaa, sen kuolemattomuuteen kurkottaa. Ajatuksen tuho on ihmisen loppu ja kuolema. Ajatus kaiken keskellä, kuollut.

Me elämme ajatuksen vuoksi. Me rakennamme elämämme oikeiden ja tosien ajatusten varaan. Me ajaudumme läpi elämän tuntemattoman liikkeen roikkuen omista oikeista ajatuksistamme. Me takerrumme sokeasti ajatuksiimme, me pitäydymme omiin totuuksiimme, me elämme ajatusten varassa.

Ajatukset ovat muistoja, tietoja ja tuntoja menneestä. Ajatukset ovat mieleemme varastoituneita merkkejä menneestä ja vanhasta. Ajatukset ovat mielikuvia, jotka ovat joskus pätenneet ja pitäneet paikkansa. Ajatukset ovat vanhoja totuuksia.

Ajatukset ovat pysähtyneitä totuuksia. Ajatukset ovat kerran tai monesti käytettyjä, ne ovat menneisyyden jäämiä mieleemme pimennoissa. Ajatukset ovat ajatusesineitä, jotka menneisyys on jättänyt jälkeensä ja joita me rakkaimpina aarteinamme kannamme taakkamme alle musertuen. Ajatukset ovat kohtaamattoman menneisyyden raskas muisto, joka muuttaa nykyisyyttä muistoiksi, ajatuksiksi ja menneisyydeksi.

Ajatukset ovat välttämättömiä. Me tarvitsemme niitä viestiemme välittämiseen, ajatukset ovat viestien välineitä. Mutta miksi me takerrumme ajatuksiin? Miksi ajatukset muuttuvat ikuisiksi ja kuolemattomiksi? Miksi ajatuksen valtaa ei sovi epäillä? Miksi ajatus on kaiken elämän yläpuolella?

Ajatus ei ole tärkeä. Ajatus elää vain viestinsä mukana. Ajatus itsessään on aina kuollut ja käytetty. Ajatusta sellaisenaan ei tarvita. Tarvitaan vain viestejä ja ymmärryksen välittömyyttä. Mitään ajatusta ei tarvitse säilyttää, mistään ajatuksesta ei tarvitse pitää kiinni. Ajatukset eivät ole tosia tai oikeita. Vain niiden välittämät viestit ovat, mitä kulloinkin.

Me takerrumme sanoihin. Me emme näe viestejä sanoilta. Me uskomme kauniisiin valheisiin ja mahtipontisiin totuuksiin, me emme tavoita viestiä sanojen tuolla puolen. Me olemme sanojen viettelemät, me olemme sanojen orjia. Me uskomme sanan voimaan.

Me keräämme oikeita ja viisaita sanoja ja ajatuksia. Me valitsemme sanojen loputtomasta merestä jonkun ja joitakuuta, jotka pian säilöttyinä muuntuvat pyhiksi ja oivallisiksi. Me kunnioitamme omia löytöjämme, me muutamme ne omiksemme ja elämme elämämme omia ajatuksiamme märehkien. Elämme ajatusten umpinaisessa maailmassa, ulkona maailman loputtomasta liikkeestä. Me elämme kuolemattoman elämän, me elämme elämän joka jää elämättä. Me elämme ajatuksissamme.

Elämä kääntyy ajatusten ympärille, kaikki halut, toiveet, pyrkimykset ja yritykset määräytyvät ajatusten kautta. Menneisyyden taakka luo elämämme liikkeen, se pitää meidät paikoillaan omassa ikuisessa ristiriidassaan. Ajatuksen valta on rajaton. Me lukitsemme itsemme siihen vankoin sitein uskomalla ajatuksen olevan kaikki kaikessa, uskomalla ajatuksen kaikkivaltiuteen. Me jätättydymme ajatuksen armoille kieltämällä elämän ilman ajatusta, uskomalla ajatuksen

pystyvän tavoittamaan elämän salaisuuden ja voiman. Ajatusta ei saa epäillä, ajatuksen valtaa ei saa asettaa kyseenalaiseksi. Ajatus on kaikki, se on aina ollut ja on aina oleva.

Me elämme ajatuksen luomassa maailmassa. Mahtavia rakennuksia, loistavaa tekniikkaa, ihmeellisiä kulkuneuvoja ja tietäviä koneita, ihmisen hätää ja kärsimystä, sotaa, nälkää ja yleistä ahdistusta. Tämän kaiken on ajatus luonut. Tämä kaikki on tulosta sokeasta uskostamme ajatuksen voimaan. Tämä on ajatuksen maailma. Minun maailmani.

Ajatus hallitsee tekniikan, ajatus luo ja kehittää mitä ihmeellisimpiä teknisiä laitteita ja rakennelmia. Ajatus on ylpeä mekaanisesta kyvystään ja voimastaan. Ajatus käyttää keinojaan elämän, ihmisen ja luonnon hallitsemiseen ja parantamiseen. Tässä ajatus epäonnistuu surkeasti. Ajatus ei kykene hallitsemaan ja muokkaamaan eläviä olentoja ja ilmiöitä ilman tuskaa, kärsimystä ja ristiiriitoja. Ajatus ei hallitse elämän jatkuvasti muuntuvaa voimaa ja liikettä. Ajatus ei tavoita elämän henkeä. Ajatus on tekniikkaa, se on materiaa.

Luontonsa kautta ajatus on yhteydessä vain kaltaisiinsa ilmiöihin, vain mekaniikan ja tekniikan lait ja järjestelmät ovat sen hallittavissa. Kaikki muu, elämän koko syvyys ja voima jää ajatuksen ulkopuolelle. Ajatus on loputtoman ja ehdottoman kyvytön tavoittamaan ja ymmärtämään maailmamme kokonaisuutta. Mikään ajatuksen keino tai kurotus ei koskaan voi tavoittaa kaipaamaamme välitöntä ja kokonaista ymmärtämystä, ei usko, ei tieto, ei taide, ei mikään. Ajatus on ulkona elämästä.

Ajatus ei voi olla elämän perusta. Mennyt muisto ja mielikuva eivät voi johdattaa minua elämän moninaisissa muutoksissa ja liikkeissä. Ajatus on liian rajallinen ja kylmä tavoittamaan elämän tuntematonta syvyyttä. Ajatuksen on jäätävä jälkeen, ajatuksen on kuoltava, jotta uusia voi syntyä. Ajatuksen on antauduttava elämän loputtomalle leikille.

Leikki on vaikea, leikki on lapsellista. Leikki on kevyttä ja helppoa, se on yksinkertaista ja vaivatonta. Me emme leiki, sillä elämä on vakava asia. Me emme leiki, sillä me ajattelemmme.

Ajatuksemme ovat vakaita ja vakavia.

Ajatuksemme ovat totisia ja pelottavia. Ajatuksemme ovat jähmeitä ja kuolemattomia. Ajatuksemme eivät leiki.

Kun me keksimme ajatuksen, me panemme sen visusti talteen. Me patoamme oivaluksen, joka ajatuksia tuottaa ja kirjaamme ajatuksen omaksemme. Me pysäytämme elämän liikkeen ja keskitymme keräämään ajatuksia elämän varjossa. Me luovumme leikistä, me käperrymme ajatustemme synkään maailmaan.

Me kärsimme ja tuskittelemmme kuolleitten ajatustemme ikuisissa kammioissa, me haikailemme elämän voimaa ja leikin viatto-muutta. Me takerrumme ajatusten viallisiin totuuksiin ja jättäydymme pois elämän yksinkertaisesta leikistä.

Elämä ei tarvitse ajatuksia. Elämä ei synny ajatuksista. Ajatukset eivät kykene patoamaan elämän tuntematonta voimaa. Ajatukset kahlitsevat ja tuhoavat elämän muotoja ja ilmiöitä, mutta sen syvyyksiin niiden vakavahenkinen ja tympeä pungerrus ei koskaan voi yltää. Elämä on aina ajatuksen tuolla puolen, sen leikki ajatuksen tavoittamattomissa.

Meitä leikki houkuttaa. Me tavoittelemme leikin helppoutta ajatuksen kimurantein keinoin. Me luomme leikin näköistä todellisuutta vakavasti irvistäen. Me haluamme nauraa ja helpottua, me vaivaamme päätämme tämän kaiken eteen. Me suunnittelemme mitä moninaisimpia keinoja ja komervernukkeja ajatuksen ylittää itsensä. Me huumaamme ja turrutamme itsemme ja mielemme, me typer-rymme raskaassa yrityksessämme. Me koetamme kadottaa taakkaamme, me vahvistamme taakkaamme voimaa. Ajatus ei luo leikkiä, vain leikki voi kuljettaa ajatusta. Ja leikki syntyy vain silloin, kun ajatuksen tavoitusta ei ole, kun mieli on tyhjä ja viaton, ilman rakkaita totuuksiaan.

Me tarvitsemme leikin. Me tarvitsemme elämän yksinkertaisuuden. Ajatus ei ole vastaus. Ajatus ei ole elämän synty. Ajatuksen on kuoltava, jotta elämän leikki voi meissä syttyä. Meidän on kuoltava, kaiken tutun ja turvallisen on jäätävä tien oheen, sen on jäätävä tien päähän, sillä me olemme umpikujassa. Vain meitä ympäröivien ajatuksen tunkkaisten muurien mureneminen antaa elämän leikille mahdollisuuden täyttää voimallaan meidän rusement mielemme. Vain ajatuksen on kuoltava, kaikki muu saa jäädä eloon.

Erkki Lähde puhuu metsien puolesta

Erkki Lähde on Metsäntutkimuslaitoksen metsänhoitotieteen professori. Hän on toisinajattelija, joka ei pelkää lausua julki mielipiteitään silloin, kun on kyse metsän puolustamisesta. Hän on realististi mutta ei pessimisti.

Hän uskoo, että jos ihminen on valmis uhrauksiin, valmis luopumaan, luonnollakin on vielä mahdollisuutensa. Mutta aikaa ei ole hukattavaksi.

Toimittanut Asta Haapalainen

Muotoile nopea näköiskuva itsestäsi!

Olen metsäntutkija, laajemmin ottaen metsäluonnon tutkija. Olen ollut kiinnostunut näistä asioista niin kauan kuin muistan. Synnyin pienmetsänomistajan poikana Etelä-Suomessa mutta varsin syrjäisellä seudulla. Luonnossa leikkiminen ja puurtaminen on ollut minulle selviö koko elämän ajan. Taus-tani on tietysti selvä syy siihen, miksi olen kiinnostunut metsästä ja erityisesti tutkijan työstä.

Kun aikoinani pääsin ylioppilaaksi ja mietin jatko-opiskelua, ei mielessä juuri muuta ollut kuin biologian opiskelu tai metsänhoitajaksi ryhtyminen. Kaikki muut alat tuntuivat vierailta, sillä olin todella elänyt lapsuuteni metsän keskellä. Kotini oli vanha torppa. Kun menin ulos, olin heti metsässä, sillä metsä alkoi melkein kodin rappusilta. Vanhempieni kiinteä luontosuhde on varmasti myös vaikuttanut minuun. Metsä on elämäntehtävänä monipuolinen, sillä se on paljon muutakin kuin puuta.

Olet Kriittisen korkeakoulun johtokunnan jäsen. Miksi?

En edes muista, milloin tulin johtokuntaan. Kyllä siitä varmaan jo puolen tusinaa vuotta on. Kävin joskus 1970-luvulla jo Kriittisen korkeakoulun tilaisuuksissa, vaikka asuinkin silloin Rovaniemellä.

Olin siis kiinnostunut Kriittisen korkeakoulun toiminnasta ja kun Antti-Veikko Perheentupa kysyi, tulisinko johtokunnan jäseneksi, ei minulla ollut mitään sitä vastaan. Pidin sitä ihan myönteisenä asiana, sillä arvelin sitä kautta saavani myös kontakteja ihan muunlaisiin ihmisiin kuin omassa työympäristössäni.

Millainen on arviosi Suomen tämänhetkisestä kulttuuritilanteesta?

Mielestäni suomalainen ilmapiiiri on tällä hetkellä aika ummehtunut ja umpioitunut. Viime vuosikymmenen taitteessa näytti siltä, kuin avautumista ja henkisten virtausten voimistumista olisi tapahtumassa. Niin ei kuitenkaan käynyt.

Kova tekniikka, rahan perässä juokseminen ja materiaan sitoutuminen ovat pikemmin vain voimistuneet. Markkinamekanismit vaikuttavat ihan olennaisesti. Joka paikassa tarjotaan tuutin täydeltä pelkkää ostamista ja ihmiselle luodaan kuvia tavaroilla kyllästetystä onnellisuudesta. Näyttää kuitenkin siltä, etteivät tavarat tuo onnea tai tyytyväisyyttä. Tämä asiantila heijastuu koko kulttuuriin.

Koventuneita linjanvetoja on aika paljon. Hyökkäykset v. Wrightiä vastaan ovat tästä selvä esimerkki, samoin joidenkin itseään arvossa pitävien henkilöiden hyökkäykset ekofilosofia vastaan tai yleisesti sellaisia ajat-

telijoita vastaan, jotka yrittävät arvioida maailmaa ja kulttuuria laajasti. Tarkoitin esimerkiksi Skolimowskia. Heitä kohtaan on ollut aikamoista ryöpytystä. Tuntuu siltä, että arvostelijat eivät edes halua ymmärtää tai ajatella laajemmin.

Lyhyesti sanottuna kulttuuritilanne on mielestäni huono. Vähäisiä piikkejä, toiveita paremmasta ja monipuolisemmasta suhtautumisesta on välillä näkyvissä. En ole täysin pessimisti, sillä yksittäisiä piikkejä tulee toisinaan esiin. Markkinakrääsällä on vain niin kova koura, että se painaa helposti orastavat yritykset lyttyyn. Vallalla on myös ajattelu, ettei saa esittää kritiikkiä tai erilaisia näkemyksiä. Niitä ei koeta rikkaudeksi vaan oman pesän likaamiseksi. Yhdenmukaisuuden vaatimus on tämän hetken vallitseva asia. Jokainen tietysti kokee sen selvimmin omalla alallaan.

Pienet piikit, joista aikaisemmin puhuin, ovat toiveita siitä, että kyltyminen tavaraan tapahtuisi. Ne ovat toivonkipinöitä. Havahdumiseen vaaditaan kuitenkin selvää ajattelun muutosta. Ilmeisesti tarvitaan myös vakavia murroksia, jotta ihmiset pysähtyisivät ja miettivätkin asioita uudelleen. Sitähän se havahtuminen edellyttää. Ja se on aika vaikeata.

Mitä mielestäsi 1980-luvulla on Suomessa todella tapahtunut?

1980-luvulla on luonnossa tapahtunut erittäin rajuja muutoksia ympäristön pilaamisen ja saasteiden seurauksena. Ja tietysti myös luonnon kovakouraisen käsittelyn tuloksena. Muutokset ovat todella kovia. Harmillista on, että kun ne ovat hitaita, ei ihmisen silmä niitä helposti tavoita. Vuoden aikana tapahtuu isoja muutoksia, mutta kun ne ovat liukuvia, ihmiset eivät havahdu niitä huomaamaan. He eivät tule ajatelleeksi, millainen tilanne oli viisi vuotta sitten esimerkiksi oman kotikuusen kohdalla.

Ihmisten huomaamattomuus yllättää jatkuvasti. Puissa on tapahtunut niin suuri muutos, että se jo todella näkyy. Ennen 1980-luvun alkua olemme jo menettäneet Etelä-Suomen metsistä naavat ja lupot, joita aikoinaan oli runsaasti.

Niitä oli mukaan otettavaksikin. Nyt ei ole enää ollut pitkään aikaan. Voi vain kuvitella, miten paljon työtä luonnon korjaamises-

sa olisi. Sitä pitäisi korjata vähintään niin pitkälle, että naavat olisivat paikoillaan. Vasta silloin oltaisiin siinä tilanteessa kuin joskus 1950-luvulla. Myös vesien tilanne on jatkuvasti huonontunut. Siitä puhutaan usein uutisissa. Tuhot koskevat siis koko luontoa.

Sitäkään ei oikein tajuta, että kaikki saasteet, joita erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla tuotettiin, ovat levinneet kaikkialle. Niitä ei ole pelkästään metsissä vaan myös pelloilla, puutarhoissa, ihmisissä, eläimissä ja kasveissa. Tämän menon loppumista ei ole edes näköpiirissä. Vakavassa mielessä ei mitään korjauksia ole tehty. Saasteita tuotetaan jatkuvasti lisää, vaikka niiden vaikutuksia ja moninaisia yhdysvaikutuksia ei tunneta. Niistä ei ole edes perusteltuja arvioita.

Jos luonnon pahoinvointia pidettäisiin tärkeänä ja olisi valmiutta taloudellisiin uhrauksiin ja elämäntapojen muutokseen, voitaisiin korjauksia vielä tehdä. Silloin taloudellisten arvojen pitäisi tulla vasta luonnon arvojen jälkeen. Nyt järjestys on päinvastainen. Me annamme tämän maailman lapsillemme ja lastenlapsillemme paljon huonommassa kunnossa kuin missä sen perimme. Se on melkoinen taakka.

Puitten pitää melkein kuolla, ennenkuin tavalliset ihmiset huomaavat, että luonto on huonossa tilassa. Jos katselee tarkasti pääkaupunkiseudun pihojen, tienvarsien ja puutarhojen puita, huomaa helposti, että ne ovat todella surkeassa kunnossa. Mutta ei siitä nosteta sen kummempaa meteliä. Se on hämmästyttävää.

Kuusista varisee vihreitä neulasia kaiken vuotta. Ennen ns. metsän sade oli kaksi kertaa vuodessa, kerran kevättalvella ja kerran syksyllä. Neulasten tilaa selvitettyäessä on saatu tulokseksi, että pääkaupunkiseudulla vartuneissa puissa on tuskin ollenkaan terveitä neulasia jäljellä. Ne ovat enemmän tai vähemmän viottuneita. Eikä apua ole näkyvisä, tilanne vain huononee. Luonnossa on pientä aaltoliikettä, mutta varsinaisia korjauksia tekijöitä ei ole näköpiirissä.

1980-luvun perintö on hirveä. Ihmiset sopeutuvat sokeuteensa, he eivät huomaa muutoksia. Ensi vuosikymmenellä elämme keskellä ekokatastrofia emmekä enää odota sitä.

Ihmisen aikataulussa kuljemme vielä hitailla kierroksilla, mutta luonnossa muutokset ovat todella isoja.

Mitä Kriittisen korkeakoulun toiminnassa on Sinulle läheisintä? Mihin suuntaan Kriittisen korkeakoulun toimintaa pitäisi kehittää, että sillä edelleen olisi merkitys ja tehtävä tässä ajassa?

Kriittinen korkeakoulu on tietyllä tavalla Suomen keskus, vaikka se on niin pieni. Se on niitä harvoja henkireikiä, joissa lähtökoh- ta selvästi on moni-ilmeinen, avoin ja vapaa. Siellä ei tarvitse vannoa minkään oppisuun- nan puolesta. On paljon hyvien asioiden liik- keitä, mutta ne ovat sillä tavoin kahlittuja, että niillä on jokin tietty oppijärjestelmä, jonka mukaan ne vannovat. Se tyrehdyttää helposti luovan kehittymisen mahdollisuu- den. Ne jäävät jauhamaan oppiaan ja van- novat monesti oppi-isänsä nimeen paljon voimakkaammin, kuin oppi-isä itse olisi kos- kaan vannonut. Kriittinen korkeakoulu on tässä suhteessa iloinen poikkeus. Ainakaan minä en ole huomannut, että siellä olisi mis- sään yhteydessä samantyyppisiä pyrkimyksiä. Tietysi voimakkaat persoonallisuudet ai- na vaikuttavat ja aiheuttavat rajoittuneisuut- takin, mutta peruseriaate on upea ja toimi- va. Se minua tässä Kriittisen korkeakoulun toiminnassa erityisesti viehättää ja pitää myös mukana.

Kriittisellä korkeakoululla on myös ihan viime aikoina otettu esille tärkeitä asioita. Esimerkkinä voin mainita Jumala-sarjan. Täytyy tietysti odottaa ja katsoa, miten sy- välle siinä päästään.

Kriittisen korkeakoulun toiminnassa pidän erityisesti tutkijayhteisöstä, jossa olen itse-

kin mukana. Siellä eri alojen ihmiset uskal- tavat avoimesti viisastella monista maailman asioista. Kukaan ei koskaan ole yrittänyt tois- ta mollata, vaikka tämän ajatukset olisivat- kin omille ajatuksille täysin vastakkaisia. Se on hienoa. Tutkijayhteisö on Kriittisen toi- minnassa minulle aivan erityinen rakkaus.

Toiminnalle on vaikea keksiä uusia ja mul- listavia muotoja. Päätehtävät ovat kyllä vuo- sien aikana löytyneet. Mutta jos joku keksii hyvän idean, se täytyy ottaa kriittiseen ja myönteiseen tarkasteluun. Kriittisen korkea- koulun mahdollisuuksia ihmisten havahdut- tamisessa pidän merkittävänä. Sitä pitää teh- dä kaikilla aloilla. Olisi tärkeää, jos voitai- siin myötävaikuttaa siihen, että ihmiset huo- maisivat, missä ollaan ja mihin mennään. Pi- täisi herätä todella rajuihin muutoksiin ja mahdollisimman nopeasti. Jokainen hetki, jossa Kriittinen korkeakoulu voi olla nopeut- tamassa havahtumista, on erittäin arvokas.

Yleisötilaisuuksia pidän tärkeinä. Usein paikalle tulevat juuri ne aktiiviset ihmiset, jotka kertovat ajatuksiaan ja kuulemiaan asi- oita edelleen ihmisiä tavatessaan. Näin aja- tukset leviävät paljon laajemmalle kuin ken- ties painettuina. Luulen, että tällainen aktii- vinen suusta suuhun -menetelmä on hyvin te- hokas. Jos lukee tekstin tai kuulee sen radi- osta tai televisiosta, se usein tulee ja menee. Niin käy tietysti monille keskusteluillekin. Mutta pidän niitä kuitenkin hyvinä asioina, yhtenä mahdollisuutena tavoittaa ihmisiä. Suuret yleisömäärät eivät ole tärkeimpiä, tär- keää on, että juuri oikeat ihmiset ovat pai- kalla.

Kriittinen korkeakoulu järjestää yhteistyössä OK-opintokeskuksen kanssa
3.—5.6.88 Saaristohotelli Airstossa seminaarin

EUROOPPALAISEN KULTTUURIN UDELLEENSYNTYMINEN

Seminaarin suunnittelusta vastaa Henkisten järjestöjen yhteistyöryhmä: Erkki Lähde (pj), Esko Paakkola (Kriittinen korkeakoulu) — Timo Eränkö, Sirkka-Liisa Olastie (Kristo- sofinen kirjallisuusseura) — Heikki Ahonala, Juha Olavinen, Anne Paalo (Ruusu-Risti) — Jukka Jormola, Matti Kuusela, Raimo Rask (Suomen antroposofinen liitto) — Marja Artamaa, Kirsti Elo, Niilo Taurivuo (Teosofinen seura).

Seminaarista saa tarkempia tietoja Kriittiseltä korkeakoululta puh. 90-633 898 huhtikuun alusta lähtien, jolloin aletaan myös ottaa vastaan ilmoittautumisia.

Reijo Wilenius:

MIHIN MAAILMA MENEET?

Joulukuun alussa otettiin rohkaiseva askel aseriisunnan suuntaan. Se ei kuitenkaan vielä muuta kokonaiskuvaamme maailmantilanteesta.

Päällimmäinen maailmantilanteen tekijä on tieteellis-tekninen kehitys ja sen seuraamukset. Vuosisadan alussa nämä seuraamukset nähtiin pääasiallisesti myönteisinä, eikä tänään päivänä pidä unohtaa, mitä kaikkea hyvää tämä kehitys ihmisen olemisen ja elämisen kannalta on tuonut mukanaan. Se käy selväksi historiallisessa perspektiivissä: elintaso on noussut ja vapaa-aika lisääntynyt, liikennevälineet edistävät ihmisten kohtaamista ja tietoliikenne yhteisen tietoisuuden muodostumista, tietotekniikka auttaa tiedon hallintaa ja käyttöä.

Tämän hetken tilannearviossa nousevat kuitenkin negatiiviset seuraamukset ja uhat vahvasti esiin. Suurin niistä lienee asetekniikka, joka tekee sodat ennen näkemättömän tuhoisiksi ja mahdollistaa ihmiskunnan totaalisen tuhon.

Toinen tasaisesti etenevä uhkatekijä on luonnon tuhoutuminen.

Tekninen kehitys on päätyntä yhä monimutkaisempiin systeemeihin, ja siten se on tullut myös yhä haavoittuvammaksi — se on eräänlainen katastrofivarasto. Eräs tekniikan tutkija on todennut lainalaisuuden: mitä monimutkaisempi jokin tekninen systeemi on, sitä suuremmalla todennäköisyydellä jokin sen osa ei toimi optimaalisella tavalla. Ja kun on kyse suurista systeemeistä — esimerkiksi energiantuotantojärjestelmistä — sitä suurempia ovat myös onnettomuudet systeemin pettäessä.

Vaikkeimmin arvioitava tieteellis-teknisen kehityksen seuraus on se, mitä ihmismielelle tapahtuu. Pirstaleinen informaatio lisääntyy ja hajottaa ihmisen tajuntaa: ihminen pystyy yhä vaikeammin hahmottamaan mielekkäitä kokonaisuuksia. Tämä kehitys lähti liikkeelle jo 1840-luvulla, kun keksittiin ensimmäinen sähköinen viestintäväline, morselenätin. Lennätin rakenteesta seurasi, että lähetettiin ainoastaan lyhyitä uutisia. Ihmisen tajuntaan syydettiin yhä enemmän pieniä palasia, mikä on vielä kärjistynyt myöhempien tiedotusvälineiden, radion ja television kaudella. Uutisissa käsitellään yhä asiaa minuu-

tin verran. Tajunnassa on vain pieniä palasia, ja maailma alkaa tuntua järjettömältä.

Tähän liittyy ilmiö, jota amerikkalainen mediaekologi Neil Postman nimittää 'lapsuuden tuhoutumiseksi'. Aikuinen kestää paremmin pirstaleista informaatiota kuin lapsi. Jos ihminen ei saa ensin olla lapsi, hänestä ei tule koskaan aikuista, sellaista aikuista, joka pystyy itsenäisesti käsittämään ilmiöiden yhteyksiä ja hahmottamaan oman asemansa ja omat mahdollisuutensa maailmassa.

Edelleen eräs kielteinen seuraamus on uuden tekniikan mahdollistama ylikansallinen massaviihteen tuotanto. Sen jalkoihin jäävät kansalliset kulttuurit, joihin ihmiskunnan kulttuurikehitys on tähän asti nojautunut.

Sosiaalinen ja henkinen kehitys on jäänyt taka-alalle, kun painopiste teollisissa maissa on ollut materiaalisissa arvoissa. Jos ihminen pyrkii elämässään tiettyyn tasapainoon aineellisten, sosiaalisten ja henkisten arvojen välillä, voidaan väittää, että tällä hetkellä vallitsee selvä tasapainohäiriö. Meillä on vähemmän menestyksellisiä menetelmiä sosiaalisten ja henkisten kuin teknis-taloudellisten ongelmien käsittelyyn.

Puhutaan myös järjen kriisistä. Kun suuri tieteellis-tekninen kehitys lähti liikkeelle valistusajan lopulla, katsottiin että se on ihmisjärjen riemukulkua. Siihen liittyi perinteellisen uskonnon torjuminen. Ja vielä vuositamme alussa vallitsi väkevä luottamus siihen, että ihmisjärki kulkee eteenpäin luoden hyvinvointia ja romuttaen vanhat taikauskon jäänteet.

Ihmisjärkeä ei missään tapauksessa saa heittää yli laidan; sellainenkin taipumus saatetaan tulla yhä voimakkaammaksi.

Ihmisessä on henkisiä alueita, jotka ovat jääneet viljelemättä yksilulotteisen järjen kaudella. Sellaiset tajunnan ilmiöt kuin eettisten, esteettisten ja uskonnollisten arvojen taju ovat yhtä alkuperäisiä, luonnollisia, aitoja ja oikeutettuja ihmisen henkisyyden muotoja kuin teoreettinen ajattelu. Ja niiden merkitys tyydyttävälle ihmiselämälle on ainakin yhtä suuri kuin tieteellis-teknisen järjen.

Onko nykyisestä kriisistä avautumassa tasapainoisempi elämänmuoto?

SEPPO HÄYRYNEN
pääsihteeri
Helsinki

Ymmärtämistä ja hoitamista vai keskinäistä keskustelua ja rohkaisemista

Kirkon sielun- hoidon tarkastelua

Kriittisessä korkeakoulussa
pidetty esitelmä sarjasta
Kelle sieluni annan?

Keskeistä sielunhoidossa on keskustelu. Se on luonteeltaan keskinäiseen ymmärtämiseen ja aitoon kohtaamiseen tähtäävää verbaalista ja non-verbaalista vuorovaikutusta. Keskustelu on vapaata — ei pakosta tapahtuvaa ja keskinäistä — ei yksisuuntaista.

Sielunhoito on käsitteenä monitasoinen. Sen kreikankielestä peräisin oleva kantasana psykoterapia (psychés therapéia) tarkoittaa pyrkimystä psyykkisten häiriötilojen parantamiseen. Psykyksen terapiasta on ensimmäisen kerran puhunut filosofi Platon (428—348 e.Kr.) dialogissaan Nauru. Suomenkielessä sielunhoito ymmärretään yleensä kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen huolenpidoksi ahdistetuista ja kärsivistä jäsenistään. Jo varhaiskristillisissä teksteissä esiintyy seurakunnan kaitsijan virkaan liitetyn erityinen velvoitus pitää huolta ”laumasta”, yksityisestä ihmisestä, huolehtia sieluista (epiméleia, psychôn epiméleia). Egyptin erakkoisia kuvataan sielun lääkäreiksi ja terapeuteiksi (therapemtai).

Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen toimesta harjoitettuun sielunhoitoon sisältyy toisaalta yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden, toisaalta julistamisen ja keskustelun välinen jännite. Ihmisen itsenäistyessä ja hänen tiedontasonsa kohotessa ei enää riitä yksisuuntainen julistus. Tähdottiin sitä tai ei, myös uskonnollisissa yhteisöissä joudutaan yhä syvempään vuorovaikutukseen ja tasavertaisempaan kanssakäymiseen ihmisen ehdoilla.

Mitä sielunhoito on?

Sielunhoidossa on kysymys asenteesta, tavasta ja menetelmästä. Perimmältään sielunhoidolla on yhteisöllinen pohjavire. Sielunhoito toteutuu eräältä osaltaan yhteisön olemassaolona, kokoontumisena, kilvoituksen yhteisyytenä sekä toimintana.

Sielunhoidollisen asenteen sisältö on tiivistettävissä Jeesuksen eräässä ateriakeskustelussa esittämään ajatukseen: ”En minä tahdo uhreja, vaan armahtavaa mieltä”. Jumalan palveleminen ja lähimmäisen palveleminen eivät ole toisistaan erotettavissa. Kirk-

kaimmin tämä keskeinen kristillisen kilvoituksen periaate konkretisoituu rakkauden kaksoiskäskyssä, jonka mukaan Jumalaa tulee rakastaa yli kaiken ja lähimmäistä niin kuin itseään. Armahtavaisen mielen, huolenpidon ja toisesta välittämisen osoittaminen ei ole jokin valittavissa oleva vaihtoehtoinen elämäntapa. Se on keskeisesti uskon syvim-pään olemukseen kuuluvaa. Kristus ei odo-ta seuraajiaan sielun sisäisessä autuaallisessa huippukokemuksessa, vaan nälkäisissä, kodittomissa, sairaisissa ja vangituissa kans-saihmisissä. Tässä kohtaamisessa koetellaan ihminen ja hänen yhteisönsä. Sielunhoidon käytäntöä kuvaava asenne haastaa kunnioit-tavaan asennoitumiseen, aitouteen ja avoi-muuteen, konkreettisuuteen ja läheisyyteen ja vuorovaikutukseen suostumiseen ja siinä kestämiseen.

Sielunhoitotehtävä toteutuu useilla eri ta-soilla. Sielunhoidollisia elementtejä sisältyy jumalanpalvelukseen, palveluun (diakonia) ja kasvatukseen. Nykyyhmissen elämäntilan-ne näyttää erityisen voimakkaasti painotta-van sielunhoitotehtävän tärkeyttä. Tämän päivän ihminen kohtaa monia persoonalli-suuttaan uhkaavia tendenssejä. Niitä ovat tehokas tiedotusteollisuus, eri elämänalueiden omalakaisuudet, ihmisen koodiksi kutistava byrokratia sekä spesialistien ylivalta, joka sallii ihmiselle vain rajatun osavastuullisuu-den ja riistää häneltä vastuun kokonaisuus-desta. Ihmistä uhkaa epäpersoonallistuminen ja minän hajaannus. Tässä inhimillisen elämän kontekstissa korostuu sielunhoito-tehtävän sovintoa, osallistumista ja yhteyt-tä painottava luonne. Sielunhoito on ihmisen auttamista sovintoon Jumalan, lähim-mäistensä, oman itsensä ja luonnon kanssa, ihmisten keskinäisessä kohtaamisessa tapah-tuvaa tietoista auttamistoimintaa ja osa kirk-kojen ja uskonnollisten yhteisöjen elämää ja toimintaa.

Sielunhoidon menetelmä voidaan luon-nehtia hyvin erilaisista lähtökohdista käsin. Määrittelemisen nousee kunkin sielunhoidon erityistehtävän (perheneuvonta, sairaa-lasielunhoito jne.) luonteesta. Sairaalasielunhoidon näkökulmasta sielunhoitoa voidaan kuvata ihmisen vierellä kulkemiseksi. Kysy-mys on ihmisen seuraamisesta hänen kriiseis-sään kristillisen uskon lähtökohdista käsin. Tähän vierellä kulkemiseen sisältyy kahden subjektin erillisyyden, minän ja sinän erottami-nen toisistaan. Sielunhoitosuhteessa avunet-

sijä ja sielunhoitaja sopivat yhdessä suun-nasta ja etenemisnopeudesta.

Keskeistä sielunhoidossa on keskustelu. Se on luonteeltaan keskinäiseen ymmärtämi-seen ja aitoon kohtaamiseen tähtäävää ver-baalista ja non-verbaalista vuorovaikutusta. Keskustelu on vapaata — ei pakosta tapah-tuvaa ja keskinäistä — ei yksisuuntaista. Sie-lunhoidollisen keskustelun tavoitteena on pyrkimys myötävaikuttaa ihmisen elämänti-lanteen realistiseen kartoittamiseen, käytet-tävissä olevien mahdollisuuksien arvioimi-seen ja itsetuntemuksen lisääntymiseen. Kes-kustelu voi liikkua emotionaalisen, hengel-lisen ja sosiaalisen elämän tasoilla.

Kuka on sielunhoitaja?

Kirkon opilliseen perustaan, tunnustuskirjoi-hin sisältyy kristittyjen keskinäisen tukemi-sen ja rohkaisemisen painotuspiste. Sen mu-kaan vapauttava ja sovittava evankeliumi vai-kuttaa viidellä eri tavalla: sanan julistuksen, kasteen, ehtoollisen, ripin ja kristittyjen *kes-kinäisen keskustelun ja rohkaisun* kautta. Lä-himmäistään vastaan tulevan keskustelu-paikka on keskellä elämää. Lutherin mukaan ”koko maailma on täynnä lohtua ja jokai-nen nurkka tulvillaan ilmoitusta. Jumala pu-huu minulle saarnatuolista, lähimmäisen kautta, vaimoni, herran tai palvelijan, isän tai äidin kautta”.

Periaatteessa kristittyjen keskinäisellä kes-kustelulla ja rohkaisemisella on olennaisen tärkeä sija kirkon elämässä. Se tukee, täyden-tää, mahdollistaa sanoman toteutumista ja konkretisoitumista arkielämän keskellä. Oman aikamme elämäntuntojen taustaa vas-ten nähtynä on merkittävää todeta, että sie-lunhoito keskinäiseksi keskusteluksi ja roh-kaisuksi ymmärrettynä on koko kirkon, sen kaikille jäsenille kuuluva ja mahdollinen teh-tävä. Näin on periaatteessa, mutta ei välttä-mättä käytännössä. Tosin kirkon jäsenten, seurakuntalaisten vastuusta on viime aikoi-na puhuttu ja kirjoitettu varsin näkyvästi. Pienimuotoisia yhteisön kokeiluja on myös esiintynyt jossakin määrin väljästi kirkolli-seen elämään liittyen.

Vaikka yhteisö, seurakunta rohkaisee jä-seniään osoittautumaan toinen toisensa lä-himmäiseksi, se samalla kuitenkin valtuut-taa valitsemansa ja kouluttamansa työnteki-jät toimimaan sielunhoitajina heille osoite-

tuilla alueilla. Yhteisö, seurakunta ja kirkko valvovat valtuuttamansa sielunhoitajan työtä. Sielunhoitajan toimintaan sisältyy näin dialogi sekä kohtaamansa yksityisen ihmisen että oman taustayhteisönsä kanssa.

Kuka on sairaalateologi ja mitä hän tekee?

Sairaalateologi on pappi tai lehtori, jolla on noin kaksi vuotta kestävä erikoistumiskoulutus. Se tapahtuu osittain kliinisenä koulutuksena sairaalassa, osaltaan se on yhteistä muissa sielunhoidon erityistehtävissä toimivien seurakuntien työntekijöiden, vankilapappien ja perheneuvojen kanssa.

Sairaalateologin erikoistumiskoulutuksessa kiinnitetään erityisesti huomiota sielunhoitosuhteen perusteisiin, sielunhoidon teologiaan sekä sairaalassa tapahtuvaan potilaan kohtaamiseen, sairaalan osastohartauksiin sekä yhteistyöhön henkilökunnan kanssa. Koulutuksessa pyritään kirkon työntekijän identiteetin vahvistamiseen. Huomattavan paljon käytetään aikaa yksilölliseen sekä ryhmässä tapahtuvaan työnohjaukseen.

Sairalaan ja potilaan näkökulmasta sielunhoito on tunnustettu ja tärkeä osa kokonaishoitoa. Sielunhoidon kytkytyminen kokonaishoitoon auttaa potilasta näkemään, että kristillinen usko koskee hänen koko elämänsä. Hän on Jumalan rakkauden ja sovituksen voimapiirissä kokonaisena ihmisenä hoidon kaikissa vaiheissa. Kristillinen sielunhoito ei ole psykoterapiaa, mutta sitä ei pidä myöskään määritellä hoidosta irralliseksi. Kokemus on osoittanut, että terapeutin viisaus ja kokemus edistävät sairaalasielunhoitajan työtä ja antavat mahdollisuuksia yhteistyöhön henkilökunnan kanssa.

Sairaalateologi on sairaalassa ensisijaisesti potilaita varten. Toiminta on sopeutettava laitoksen työrytmiin ja -tapoihin. Olennaisen tärkeitä on yhteistyö henkilökunnan kanssa. Sairaalateologin asema sairaalainstituutiossa sekä hänen toimintansa vastualueet on esitetty lääkintöhallituksen, kunnallisten keskusjärjestöjen ja kirkkohallituksen toimesta vuonna 1983 annetussa Suosituksessa sielunhoidosta sairaaloissa, terveyskeskuksissa ja sosiaalityössä.

Potilas on sairaalassa ensisijaisesti saadaksen hoitoa todettuun tautiin. Kiireelliset

hoidot, sairauden aiheuttama väsymys, potilaan ja hänen läheistensä tunteet ja reagoitavat on otettava sielunhoidossa huomioon. Sairaalateologi voi olla auttamassa uuden elämäntilanteen kohtaamisessa. Hänen on kuitenkin pyrittävä rajaamaan toimintansa siihen, mikä hänelle on mahdollista ammatillisesti ja persoonallisesti.

Sairaala ei ole varsinaisesti tarkoitettu julistuspaikaksi. Siellä hoidetaan ihmistä, osallistutaan hänen elämäntilanteeseensa. Potilas haluaa erityisesti, että hänet kohdattaisiin henkilökohtaisesti. Tästä syystä yksityiset tai ryhmässä tapahtuvat keskustelut potilaiden kanssa ovat erityisen tyypillinen sairaalateologin käyttämä työmuoto. Toimintaan kuuluu myös erilaisten tilaisuuksien järjestäminen varsinkin suurien kirkollisten juhlapyhien aikaan kunkin sairaalan ja hoitolaitoksen olosuhteet huomioonottaen.

Sairaalateologin ammattietiikka on kiteytetty vuodelta 1969 peräisin olevassa Sairaalasielunhoitajan huoneentaulussa. Sielunhoitotyön keskeisiin periaatteisiin katsotaan kuuluvan ihmisen kohtaaminen siinä elämäntilanteessa, missä hän kulloinkin on. Erityisen tärkeänä pidetään hänen yksilöllisen ainutlaatuisuutensa ja vakaumuksensa kunnioittamista. Noudattaen työssään potilaskeskeisyyden periaatteita sairaalateologi kunnioittaa potilasta ihmisenä, muistaa vaitiolovelvollisuutensa, ottaa huomioon, ettei potilas ole sairaalassa ensisijaisesti sielunhoitoa saadakseen, suhtautuu asiallisesti ja maltillisesti maailmankatsomuksellisiin kysymyksiin antamatta sosiaalisten arvostusten ja puoluepoliittisten tekijöiden vaikuttava asennoitumiseensa ja säilyttää suhteen potilaaseen ammatillisena ja ottaa siinä huomioon oman persoonansa rajoitukset.

Amerikkalainen sielunhoidon kouluttaja toteaa toimittamassaan sielunhoidon oppikirjassa (Barry K. Estadt, Pastoral Counseling), että työskentely sielunhoidon koulutusohjelmassa mukana olevien opiskelijoiden kanssa on opettanut häntä painottamaan sanaa kuka? Hänen mielestään on toisarvoista kysyä, mitä on sielunhoito. Oleellista on sensijaan kysyä: Kuka on sielunhoitaja? Hänen vastauksensa sisältää neljä kohtaa, jotka ovat sovellettavissa yleensä kirkon erityistehtävissä toimiviin työntekijöihin. Sielunhoitaja on ihminen, jonka uskonelämä on jäsentynyt, joka lähestyy toisia mysteerin läsnäolon tiedostaen, jonka lähestymistapa lei-

maa toisten kanssa koettavan yhteyden ja terapeutin yhteistyön kyky ja jonka toiminnan tavoitteena on sovitus ja persoonallisen uskonelämän jäsentyminen.

Kristillinen ihmiskäsitys vuorovaikutus- tapahtumana

Ihminen ei vain ole vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Hän on itse suhteessa olemisen kokonaisuuteen, johon sisältyy suhde itseen (ruumiiseen, sieluun, henkeen), lähimmäisiin (perheeseen, erilaisiin yhteisöihin ja ryhmiin, yksityisiin ihmisiin), luomakuntaan (luontoon, biologisiin ja psykososiaalisiin lainalaisuuksiin) ja Jumalaan.

Monet aikamme ilmiöt osoittavat edellä kuvatun suhdeverkoston pahasti häiriytyneen. Se ei kuitenkaan välttämättä merkitse kaikkien yhteydessä olemisen muotojen vääristymistä eikä kärsimystä tuottavien olosuhteitten lopullisuutta.

Elämälle tärkeät suhteessa olemisen muodot perustuvat uskoon, toivoon ja rakkauteen. Ne konkretisoituvat luottamuksessa ja läheisyydessä. Jumalan suhteessa ihmiseen luottamus ja läheisyys saavat ilmauksensa Sanan lihaksi tulemisessa. Johanneksen evankeliumi kuvaa tätä salaisuutta: ”Alussa oli Sana (logos) ja Sana oli Jumalan luona. . . Kaikki on luotu hänen kauttaan, eikä mitään ole luotu ilman häntä. Hänessä oli elämä ja elämä oli ihmisten valo. . . Sana tuli ihmiseksi ja asui meidän luonamme. . . Hän oli täynnä armoa ja totuutta” (UTS). Tämä Jumalan suhde ihmiseen heijastuu auttajan ja kärsivän kanssakäymiseen. Sille on luonteenomaista läheisyys ja solidarisuus, johon toisaalta sisältyy erilaisuuden ja erillisyyden tunnustaminen.

Sielunhoitajalle on tärkeätä, että hän on hahmottanut omaa elämäntodellisuuttaan mahdollisimman syvälle ja että hän itse on kokenut jotakin uskon, toivon ja rakkauden elämää luovasta salaisuudesta. Näin hänen suhteensa työnsä perimmäisiin arvoihin tulee koettavaksi, ilmi ja merkitseväksi.

Armon ja totuuden lähelle tuleminen luo vapautta. Uskoa, toivoa ja rakkautta ei voi manipuloida, pakottaa tai käskää. Sielunhoidon tavoitteisiin sovitettuna tämä merkitsee

kutsua avoimuuteen ja pakottomuuteen. Kymmenen käskyn kielto ”Älä tee itsellesi jumalankuvaa äläkä mitään kuvaa” on sovitettavissa vuorovaikutuksemme. Me näemme toinen toisemme useimmiten kuin kuvastimesta, arvoituksen tavoin. Parhaimmillaan sielunhoito on auttamassa ihmistä hänen oman totuutensa löytämisessä.

Uskon, toivon ja rakkauden mahdollisuudet ovat ihmisessä vaurioituneet ja estyneet, mutta eivät täysin kadonneet. Perimmältään ne eivät ole inhimillisin voimavaroin synnyttävissä. Usko, toivo ja rakkaus ovat riippuvaisia Jumalan armosta ja totuudesta. Rakkaus ei ole siinä, että me olisimme rakastaneet, vaan siinä, että meitä on ensin rakastettu.

Suhde Jumalaan, lähimmäiseen ja ympäröivään todellisuuteen voi olla lukkiutunut ja toimimaton. Elämäntilanne saattaa olla sen vuoksi ahdistava ja kärsimystä tuottava. Sen ei kuitenkaan tarvitse olla pelkästään kielteinen tai lopullinen. Sielunhoidon lähtökohdista käsin on tärkeätä korostaa: Kaille elämälle ja toivolle on perustavanlaatuista, että armon ja totuuden ulottuvuus on aina mahdollinen ja avoin.

Tiivistelmä

Puheenvuoron otsake esittää sielunhoitoon sisältyvän jännitteen. Sielunhoitotehtävä on toisaalta syvästi yhteisöllinen luonteeltaan — kaikille kirkon jäsenille kuuluva ja mahdollinen. Toisaalta on perusteltua, että kirkko erityisesti kouluttamiensa työntekijöiden välityksellä pyrkii osallistumaan jäsentensä taakkojen kantamiseen. Sielunhoitajan toimesta tapahtuva ihmisen ymmärtävä hoitaminen ei vähennä tai rajaa kirkon jäsenille esitettyä kutsua lähimmäisyyteen.

Erityisessä sielunhoitajan tehtävässä toimivalla työntekijällä on opillinen ja yhteisöllinen taustansa. Sielunhoitotyöllä on omat periaatteensa. Kysymys *kuka* — ottaa vakavasti oleellisen puolen sielunhoitajan työstä. Siinä ollaan yhdessä toisen ihmisen kanssa tarkastelemassa elämän näköaloja eteenpäin ja taaksepäin, sisäänpäin ja ulospäin — mutta myös *syvyyteen ja korkeuteen* — elämän tarkoituksen ja perustan suuntaan.

ERKKI LÄHDE

Professori
Helsinki

Hyvä ja paha luonnon tutkimuksessa

Lyhennelmä Kriittisessä
korkeakoulussa
pidetystä esitelmästä

Tutkijalla tulisi siis olla myös kyky ennakoida tutkimus- ja kehittämistyön ekologiset seuraukset. Ellei tätä kykyä ole eikä sitä ole koulutuksella kehitettävissä, tutkija on silloin ilmeisesti väärällä alalla.

YK:n kasvat-, tiede- ja kulttuurijärjestön UNESCO:n toimesta on laadittu suositus tieteenharjoittajien asemasta. Se on hyväksytty UNESCO:n yleiskokouksessa vuonna 1974. Siinä todetaan, että ”akateeminen vapaus” -sanonnan tarkoittama avoin tuloksen, olettamusten ja mielipiteiden vaihto on koko tieteellisen toiminnan ydin ja varmin tae tutkimustulosten luotettavuudesta ja objektiivisuudesta”. Edelleen todetaan, että ”tieteenharjoittajain luovaa toimintaa olisi kansallisessa tiedepolitiikassa tuettava siten, että kunnioitetaan erittäin paljon tutkimuksen itsenäisyyttä ja vapautta, jotka ovat välttämättömiä tieteen kehitykselle”.

UNESCO:n suosituksen mukaan tutkijalla tulisi olla eräitä henkilökohtaisia ominaisuuksia ja henkisiä tottumuksia, joita esimerkiksi koulutuksella tulisi vahvistaa. Sellaisia ovat mm:

- kyky tarkastella ongelmaa tai tilannetta oikeassa suhteessa ja mitassa kaikkine inhimillisine seuraamuksineen;
- taito erottaa yhteiskunnalliset ja eettiset seuraamukset kysymyksissä, joihin liittyy uuden tiedon hankintaa ja jotka saattavat ensi näkemältä vaikuttaa pelkästään teknillisiltä;
- valppaus ennakoida tieteellisen tutkimuksen ja kokeellisen kehittämistyön todennäköiset ja mahdolliset yhteiskunnalliset ja ekologiset seuraukset”.

Tutkijalla tulisi siis olla myös kyky ennakoida tutkimus- ja kehittämistyön ekologiset seuraukset. Ellei tätä kykyä ole eikä sitä ole koulutuksella kehitettävissä, tutkija on silloin ilmeisesti väärällä alalla.

UNESCO:n suosituksen mukaan tieteenharjoittajilla tulisi olla julkisten viranomaisten tukemina velvollisuus ja oikeus mm:

- työskennellä älyllisesti vapaina pyrkiäkseen tieteelliseen totuuteen, tulkitakseen ja puolustakseen sitä sellaisena kuin he sen näkevät;
- osallistua niiden tutkimusohjelmien pää-

määrien ja tavoitteiden määrittelyyn, joissa olisi otettava huomioon inhimillinen, sosiaalinen ja ekologinen vastuu; — ilmaista vapaasti mielipiteensä projektien inhimillisestä, sosiaalisesta ja ekologisesta arvosta, ja viime kädessä vetäytyä kyseisistä projekteista, jos heidän omatuntonsa niin vaatii”.

Kymmenen vuotta myöhemmin eli v. 1984 eräiden tiedemiesten laatimassa ns. Uppsalan vetoomuksessa mennään jonkin verran pidemmälle. Sen mukaan: Tutkimus ei saa aiheuttaa ekologisia vaurioita eikä vaarantaa tulevien sukupolvien tulevaisuutta. Se ei saa olla ristiriidassa kansainvälisesti hyväksyttyjen ihmisoikeuksien kanssa.

Tieteenharjoittajalla on erityinen vastuu arvioida tutkimustensa seuraukset ja jos tutkimus on ristiriidassa em. periaatteiden kanssa, hänen tulee kieltäytyä sen tekemisestä. Hänen on myös tehtävä nämä asiat julkisiksi. Tiedeyhteisöjen tulee tukea jäseniään em. tilanteissa.

Ekokatastrofi jo todellisuutta

Luonnon ja tekniikan tutkijoilla, tiedemiehillä ja -naisilla, on suuri vastuu maaplaneettamme kehityskulusta, jonka päätepiteenä erilaiset ekokatastrofit näyttävät vääjäämättömästi olevan. Niiden ennusmerkkeinä meile ovat tulleet tutuiksi mm. Italian Seveso, Intian Bhopal ja pelkästään puolen vuoden sisällä viime vuonna Neuvostoliiton Tshernobyl ja Sveitsin Basel. Tahti on ollut kiihtyvää. Onnettomuuksien tihtyminen, laajeneminen ja voimistuminen ovat itsestään selviä seurauksia aineen ja ahneuden orjaksi sortuneen ns. sivistyneen ihmiskunnan osan tieteen ja työn tuloksista.

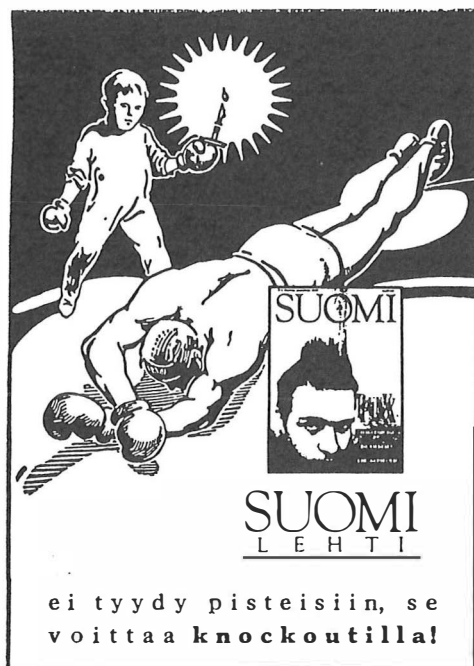
Tulevaisuus tästä eteenpäin voi olla vain yhdenlainen. Tuhojen voimistuminen ja tihtyminen on looginen seuraus tuhoa ympäristöönä kylvävien tehtaiden, laitosten tms. vanhenemisesta ja uusien rakentamisesta kiihtyvällä vauhdilla. Rinnan näiden ”pommien” räjähtämisen kanssa etenee tois- taiseksi vielä suhteellisen hitailla kierroksilla esimerkiksi metsien autioitumisen ja saastumisen ekokatastrofit. Teollistuneiden maiden metsäkuolemat aiheutetaan monenlaisilla ilmansaasteilla ja niiden monimutkaisilla

yhteisvaikutuksilla. Tiedemiehillä on ”saasteiden” keksimisessä ja tuottamisessa aivan erityisiä ”ansioita”. Elävä maapallomme sairastaa jo näkyvästi sen oman osan, ihmisen, mielettömän ahneen ja rakkaudettoman toiminnan seurauksena.

Edessä tieteen neuvottomuus

Tuhoista on kuitenkin näkyvissä vasta jäävuoren huippuja. Varsinaiset massatuhot ovat vasta tulossa. Ennusteita niistä korjataan lähes säännönmukaisesti yhä lähempänä tapahtuviksi. Tiedemiesten valtajoukko ”seisoo” neuvottomana ja yrittää selitellä asioita parhain päin. Samalla he riitelevät hyödyttömästi ns. tieteellisistä yksityiskohdista esimerkiksi siitä, mikä saaste pahiten tuhoaa luontoa.

Kokonaisuuden ymmärtäminen on hajonnut nykytieteen palapeleiksi. Taloudelliset, havainnolliset ja poliittiset vallanpitäjät käyttävät taitavasti hyväkseen tiedemiesten hyödyttöntä kinastelua. Tarvittaessa löytyy aina tiedemiehiä, jotka ”tieteellisellä luotettavuudella” selittävät asian vallanpitäjien mieliksi parhain päin ja syyttelevät ongelmista milloin pakkasia milloin sateita tai kuivuutta tai muuta luonnon ilmiöitä.

VALKEAT VAATTEET

Vladimir Dunintsev
SN-kirjat 1987

Dunintsevin edellisen kirjan julkaisemisesta on ehtinyt vierähtää jo 30 vuotta. 'Ei ainoastaan leivästä' -teos herätti aikoinaan myönteistä kohua ulkomaita myöten, mutta teillattiin myöhemmin puolueen toimesta. Jyrkkä byrokartian kritisointi oli puolueelle ja byrokraateille liikaa. Virallisesti Dunintsev tuomittiin oman pesän likaaajaksi asiaankuuluvien klinsein. Glasnostin laineet pyyhkivät alkuvuodesta vaiennetun Dunintsevinkin yli ja viisi vuotta hyllyllä lojunut 'Valkeat vaatteet' sai julkaisuluvan.

Kirjassa eletään Stalinin mielipidevainojen aikaa. Vastakkain ovat akateemikko Rjadnon (ts. Lysenko) dogmeihin nojaava mitšunilaisuus ja vainotut klassisen genetiikan edustajat, weismannilais-morganilaiset.

Rjadnon 'oikea käsi' Fjodor Dežkin lähetehtään maaseutukaupungin maatalouskorkeakouluun hävittämään paikallinen weismannilais-morganilainen 'kopla'. Instituutissa tiivistyy lynkkaussävytteinen joukkopsykoosi, ja kielletyn suuntauksen jahtausjäni, Ivan Strigaljov, eroaa virastaan. Dežkiniä ei kiihota vastustajan häviö. Hän on alkanut miettiä ja epäillä moraalista oikeuttaan toimia mielipiteiden tuomarina ja olla siinä osassaan päättämässä ihmiskohtaloista. Tiedemiehenä häntä kiinnostavat tutkimuskieltoon asetetut kasvinjalostusmenetelmät ja kielletty suuntaus yleensäkin. Kun Dežkin on tutustunut Strigaljoviin, rakastunut 'koplassa' toimivaan Jelen Blazkoon ja nähnyt banaanikärpäsien vastaansanomattoman todistuksen, hän vaihtaa puolta. Dežkin muka vakoilee Rjadnolle, mutta toimiin 'vihollisen' riveissä. Hänestä tulee eräänlainen kaksoisagentti.

Koplan paljastuessa vangitaan muiden mukana Blazko, Strigaljov pakenee maan alle. Dežkin jää Rjadnon kätyreiden silmät selässään huolehtimaan uudesta, Strigaljovin risyteyttämästä, entistä paremmin kylmää ja tau-teja kestävästä perunalajikkeesta, 'Touko-kuun kukasta', jota Rjadnokin tavoittelee teo-

riansa ja gloriansa kruununjalokiveksi.

Potuiista on siis kysymys ja juonia & takatarkoituksia riittää. Tapahtumien sommittelu tuntuu uskottavalta, perustuuhan kirja tosita-pahumiin. Dunintsev tekee tarinansa tarkasti, tiheästi ja sisältä valaisten. Syvällisyys, perinpohjaisuus ja vilpittömyys jököttävät joka sivulta. Siinä piileeikin tämän järkälemäisen suurteoksen piina: kirkasotsaisen isänmaan-ystävä Fjodorin kääntymys karsii hänestä kai-ken pahan. Hän on ikävyyttävän ylevä ja hyvä, eikä koskaan sorru alkeistotuuksiin, maalisimmista houkutuksista puhumattakaan.

Venäläiseen tapaan kirjassa on myös pitkiä eettisiä pohdiskeluja, ja näinollen se sisältää hyvän ja pahan, moraalien ja moraalitytomuuden taistelun kuvausta ihmismieleessä ja yhteiskunnassa. Pinnallisuudesta Dunintsevia siis ei voi syyttää, raskaslukaisuudesta kylläkin. Lukuisat symbolit, viittaukset historiaan ja taitavasti henkilöiden suista pulpuavat filosofiset monologit kuormittavat lukijan kärsivällisyyttä, tarinaa ja 'sanomaakin' häiritsevällä tavalla. Voi myös kysyä, täytyykö lukijaa moittaa syvällisyyden, sivistyneisyyden ja kärsivällisyyden puutteesta vai Dunintsevia tekstin junnaamisesta?

Kaiken kaikkiaan on todettava, että 'Valkeat vaatteet' tuskin olisi herättänyt suurtakaan huomiota, jos se olisi ilmestynyt lännessä, ja jos Dunintsev ei olisi '30 vuotta vaiennut kirjailija', kuten mainokset sen ilmaisevat. Näistä kummastakaan ei kuitenkaan voi Dunintsevia moittaa, eikä vähätellä kiinnostavan kirjan merkitystä glasnostin olemassaolevana todisteena. Ylistelyistä riisuttuna ja antamatta pienen laahaavuuden häiritä, voi 'Valkeita vaatteita' lukea vailla suurempia kärsimyksiä, lopua kohden jopa jännittäen pottujen ja Fjodorin puolesta.

A. Puranen

OIKEUTEMME YMPÄRISTÖÖN Puheenvuoroja eri tieteenaloilta

Leena Aho — Seppo Sivinen (toim.)
WSOY, 1987, 208 s.

Teos on lähinnä Joensuun yliopiston tutkijoiden (kuusi kymmenestä kirjoittajasta on Joensuusta) panos ympäristökeskusteluun oppikirjaksi tarkoitetun teoksen muodossa. Kirja on saanut kummallisen nimen, jota on hie-
man vaikea mieltää. Teos sisältää artikkeleita ympäristön esteettisistä ja ekologisista kysymyksistä aina filosofisiin näkökohtiin saakka.

Kirjassa käsitellään tärkeitä asioita, mutta siitä on vaikea muodostaa jäntevää kokonaisuutta. Se koostuu palasista, jotka ajattelultaan ovat jossain määrin jopa vastakkaisia. Kokonaisuudessaan kirja vaivaa nykyisen tieteellisen ajattelun pyrkimys eritellä ja paloitella kaikki osiin irti kokonaisuudesta. Useimmat kirjoittajat sisäistävät kritiikittömästi nykyisen vallitsevan käsityksen evoluutiosta. Esimerkiksi Jorma Tahvanaisen käsitys ihmisen biologiasta noudattaa orjallisesti Darwinin evoluutio-oppia ihmisen polveutumisesta eläimestä eli apinasta. Tätä uskomusta vastaan on aikojen kuluessa esitetty var-
teenotettavaa kritiikkiä ja aivan toisenlaisia, vähintään yhtä tieteellisiä näkemyksiä. Näitä toisenlaisia käsityksiä ei kirjassa edes esitellä.

Hämmästyttävää asiantuntemattomuutta ekofilosofiasta osoittaa tunnettu filosofi Juha-
ni Pietarinen. Hän paljastaa kirjoituksessaan yllättävän rajoittuneisuutensa ja ajattelunsa kaavamaisuuden. Tällainen kirjoitus olisi erityisesti kaivannut toisenlaisen, avaramman näkemyksen vastapainokseen. Ekofilosofias-
ta esimerkiksi tulisi kirjoittaa sitä ymmärtävän henkilön. Nyt lukijalle jää kovin yksipuolinen ja vääristynyt kuva mm. ns. hengentieteen sisältyvästä näkökohdasta. Kirjasta puuttuvat täysin luonnon elämänvoimia ymmärtävät kuvaukset. Luonto nähdään siinä lähes pelkästään mekaanisena koneena.

Kyösti Pulliaisen, Rauno Hämäläisen ja Martti Sarmelan kirjoitukset ovat kirjan parasta antia. Pulliaisen kirjoitus on rohkea yritys pureutua ongelmiamme perusteisiin. Hä-

mäläinen uskaltaa suhtautua kriittisesti oman alansa tieteen harjoittamiseen. Fyysikoiden joukosta näyttää yleisemminkin löytyvän avarakatseisia nykytieteen harjoittajia. Ilmeisesti he ovat joutuneet vakavasti pohtimaan myös aineettoman maailman olemassaoloa yrittäessään pilkota ainetta yhä pienempiin osiin. Hämäläinen pohdiskelee ansiokkaasti myös tieteentekijöiden vastuukysymyksiä.

On hyvä että joukkoon on otettu myös esetiikan edustajan puheenvuoro. Niitä soisi näkevänsä enemmän julkisuudessa ja myös entistä selväkielisemmässä asussa.

Professori Leena Aho on laatinut teokseen artikkelin ihmisen ja ympäristön suhteen käsittelystä kouluopetuksessa. Erityisesti huomautukset ihmiskuvan pessimistisyydestä ja tunteiden tärkeydestä ovat keskeisiä. Nämä kommentit tulisi kuitenkin osoittaa ennen kaikkea positivistien kasvatustieteen edustajille, jotka ovat olleet tärkeässä asemassa koulua kohdanneessa muutosmyllerryksessä. Positivistisessa kasvatustieteessä ei ole ymmärretty ihmiskuvakysymyksiä eikä tunteisiinakaan ole ollut kovin jäsentynyttä suhdetta, ei ainakaan sellaista, jolla olisi merkitystä opettajien käytännön työssä.

Eräs tärkeä kysymys, jota soisi pohdittavan laajemmalti, on ristiriita, joka saattaa syntyä ekologisista näkökohtia korostavan opetuksen ja raadollisesti taloudellisia arvoja korostavan yhteiskunnan välillä. Onnistuuko ekologisten ihanteiden opetus, jos kulttuurissamme ovat vallalla toisenlaiset arvot? Muodostuuko tällainen ristiriita lähtökohdaksi kyynisille ja välinpitämättömille asenteille?

Kun kyse on mm. aikuiskoulutukseen tar-
koitetusta kurssikirjasta, pitäisi kielen olla ymmärrettävää maallikollekin. Tätä vaatimusta monet kirjoitukset eivät täytä. Teksti on monin paikoin kapulakieltä, jossa vilisee vierasperäisiä sanoja niin runsaasti, että muiden kuin kyseiseen aiheeseen erikoistuneiden on sitä vaikea ymmärtää. Suomalaisille pitäisi kirjoittaa suomeksi eikä sortua tieteellisillä sanoilla keikarointiin. Ellei suomenkielistä ilmaisuasiaalle löydy, sellainen tulisi kehittää.

Kirjan koostaminen ja julkaiseminen on edellä esitetyistä moitteista huolimatta kun-
nioitettava yritys. Sen pitäisi kulua eri alojen opiskelijoiden käsissä. Teos on kuitenkin il-
mestynyt useita vuosia liian myöhään.

EL & EP

Suomalainen metsä — tehometsätaloudesta luonnonläheiseen metsänhoitoon

Erkki Lähde ja Esko Jalkanen
WSOY

Tänäänkin — henkisen velttouden ja masentavan samanmielisyyden aikana — katsoo mieluusti vastavirtaan kulkijoita. Näitä vastarannan kiiskiä ei metsäalalla monia tapaa. Suomalaisen metsäkirjan kirjoittajat ovat kuitenkin jaksaneet jo pitkän aikaa kulkea jää-räpäisesti omia polkujaan.

Teoksen alku on metafysiikkaa ja historiaa — mahdollisesti ärsytykseksi innokkaimmille tieteilijöille tai ärsykkeeksi ennakoluuloisimmille lukijoille, etteivät he keskeytä kirjan lukemista heti alkuunsa. Tekijät peräävät tutkijan vastuuta, vastuuta planeettamme kehityskulusta. Heille eivät tutkijan tehtäviksi riitä tutkimusten teko ja palkan nostaminen.

138-sivuisessa kirjassa riittää aiheita: alkuaineiden kiertokulku, puiden palvonta, metsien monikäyttö, tehometsätalous, metsien uudistuminen, koivu, humus, väkilannoitteet, versosyöpä. Tässä on lueteltu vasta osa kirjan aiheista. Yksi mielenkiintoisimmista aiheista on erirakenteinen metsä, jolla tekijät tarkoittavat erikokoisia ja siten yleensä erikäisiä puita sisältävää metsää.

Metsän pitäminen erirakenteisena on jatkuvaa kasvatusta. Kirjan tekstistä saa tai voi saada sellaisen käsityksen, että jatkuva kasvatusta onnistuu helposti, mitä nyt puiden kaato ja kuljetus vähän vaikeuttavat työtä. Jatkuva kasvatusta vaatii onnistuakseen metsää hoitavalta ihmiseltä ammattitaitoa ja tavallista metsänhoitoa enemmän vaivaa, mm. useampia metsässä käyntejä. Metsän kehitystä on seurattava ahkerasti, jos mieltä saada metsän haluttuun kuntoon. Haluttu kunto, erirakenteinen metsä, on useimpien metsäalan ihmisten mielestä mahdollon saavuttaa Suomen useimilla maapohjilla. Heidän käsityksensä perustunevat Heikinheimon aikoinaan Ruotsinkylässä tekemiin kokeisiin, jotka käsittääkseni etenkin menetelmiltään ovat melko laihojia. Kirjasta ei liioin löydä kovin vakuuttavaa näyttöä kirjan kirjoittajien kokeellisista perusteista omille käsityksilleen.

Kirja koostuu suurelta osaltaan lukuisista pikkutiedoista kuin sanomalehti ikään. Siitä puuttuu asioiden monitahoinen tarkastelu, syvyyskin. Ehkä ei ole tarpeen tavoitellakaan syvyyttä tai monipuolisuutta mainoksen aikakautena, jolloin kirjan kansienkin sisään saadaan mainoskatko, onneksi sentään vasta kirjan loppuun, josta sitä ei huomaa lukea.

Kirjoittajat eivät halua antaa vähääkään hyväksyntää tai ymmärtämystä suomalaiselle metsänhoidolle. Saarnaava esitys ei jätä lukijoita kylmäksi, vaan jako leireihin vahvistuu entisestään. Liekö se kirjoittajien tarkoitus?

Mikko Jauhiainen

Oikaisu 30-vuotisjuhlanumeron HENTO VOIMA -keskusteluun

KATS AUS-lehden päätoimittajalle

Monia muistoja herättäneessä 30-vuotisen Katsauksen juhlanumerossa väittää Reijo Wilenius, että toimittamani tamperelainen kulttuurilehti **Luotain** olisi ottanut vastaan jonkin vieraan valtion rahoitusta. Tekstistä päätellen rahoittajaksi mainittu Congress for Cultural Freedom toimi USA:ssa, ehkä toimii vieläkin, en sitä tiedä enkä välitäkään tietää.

Mutta sen tiedän, että Luotaimen toimitussihteerinä ollessani lehden taloudesta vastasi Pirkanmaan Maakuntaliitto ja koko toimituskani oli taloudenhoidosta vastuussa maisteri Reijo Peltola. Maakuntaliitto ei olisi voinut mitään USA:n rahaa ottaa vastaan. Tuskin sitä olisi edes tarjottu lehdelle, jonka toimittaja oli allekirjoittanut! Väite on lipsahdus eikä siis pidä paikkaansa ainakaan Luotaimen vuosikertoihin 1962, 1963 ja 1964 nähden, jolloin toimin toimitussihteerinä. Lehden taival oli kyllä muuten hankala kunnallispolitiikkojen vähän väliä nuristessa sen tarpeettomuudesta. Sitä paitsi tuntuu väite mahdollottomalta muutenkin, sillä allekirjoittanut ei olisi hyväksynyt itseänsä sen paremmin rupla- kuin dollarivetoisenkaan lehden toimittajaksi.

Tampereella 30. joulukuuta 1987

V. O. Veilahti

KULTTUURISÄÄTIÖSTÄ

Kriittisen Korkeakoulun kulttuurisäätiön tarkoituksena on tieteen ja taiteen aloilla aktiivisesti etsiä ja tukea sellaisia virikkeitä, jotka voivat antaa uutta sisältöä ja liikkuma-alaa suomalaiselle kulttuurille ja sosiaalisille toiminnoille.

Säätiö suuntautuu tässä vaiheessa elämänvoimien ja bioenergian tutkimuksen edistämiseen. Kaikki ideat, joiden avulla kulttuurisäätiö voisi tätä tehtävää toteuttaa, otetaan mielellään vastaan.

Kulttuurisäätiön hallituksen kokoonpano on vuonna 1988 seuraava: Erkki Lähde, puheenjohtaja, Heikki Ahonala, Esko Jalkanen, Juhana Kaitaharju, Reino Knaapila, Esko Paakkola, Antti-Veikko Perheentupa, Taisto Rautelin.

Valtuuskunnan jäseniä ovat seuraavat: Marja Artamaa, Risto Boxberg, Marika Burton, Timo Eränkö, Leena Kulovaara, Aimo Myllylä, Lasse Nevanlinna, Yrjö Norokorpi, varapuheenjohtaja, Aarto Oksanen, Esko Paakkola, Antti-Veikko Perheentupa, Veikko Salovaara, varapuheenjohtaja, Tapani Sihvola, puheenjohtaja, Helinä Siikala, Reijo Wilenius.

INKA TELEVISIOSSA

Inhimillisen kasvun seminaarista tehdään yhteistyönä Yleisradion aikuisopetuksen kanssa TV-esittelyä TV 1:n Lauantailokki-ohjelmaan. Esittelystä tulee n. 20 minuutin pituinen ja se esitetään 23.4.88. Ohjelman toimittaa Irja Hämäläinen.

VIOSIKOKOUS

Kriittinen korkeakoulu ry:n vuosikokous pidetään maanantaina 28.3.1988 klo 16.30 Kriittisen korkeakoulun toimistossa Meritullinkatu 9 D, 00170 HELSINKI.

Jäsenet ovat tervetulleita kokoukseen.

Kokouskutsu, asialista ja vuosikokouspöytäkirja lähetetään jäsenille maaliskuun puolivälissä.

VANHOJEN INKALAISTEN PÄIVÄ

Vanhojen INKAlaisten päivä on Säätytalossa lauantaina 9.4.1988 klo 10–16. Ohjelmassa on alustuksia, keskustelua ja erilaisia taiteellisia harjoituksia.

Tule mukaan tapaamaan eri vuosikertojen INKAlaisia!

Osallistumismaksu 100,— (sisältää välipalan).

Ilmoittautuminen 5.4. mennessä puh. 633898/Asta tai Terttu.

TOIMISTOSTA SAATAVANA

Raportti Lieksan metsäseminaarista

**METSÄLUONNON KAUTTA
HENKISEEN KASVUUN**

142 s., 60 mk

Julkaisun voi tilata tai ostaa toimistosta.

Postitse lähetettäessä peritään myös postikulut.

katsaus

Vuoden 1987 Katsauksia on saatavana Kriittisen korkeakoulun toimistossa. Irtonumerot maksavat 15 mk ja koko vuosikerta 70 mk. Postikulut laskutetaan erikseen.

1/87 ESKO PAAKKOLA: Aalto ja vasta-aalto RIITTA AUVINEN: Suomen väestökehitys sadan viime vuoden aikana RONALD WIMAN: Määrällinen väestöpolitiikka perustuu ihmisvastaisiin ideologioihin ERKKI LÄHDE: Luonnon tila ihmisen tilan kuvastimena TAPIO KAITAHARJU: Ihmisen elämänjuuret luonnossa JARI OKKOLA: Hengen uhma ASTA HAAPALAINEN: Siirtolapuutarha — urbaanin yhteisöllisyyden kokeilu HENRYK SKOLIMOWSKI: Why has Western Philosophy been uncreative during the last hundred years? TAPANI SIHVOLA uskoo uuteen humanismiin ARTO KOHO: Filosofia on kritiikkiä LIISA KIESILÄINEN: Kasvatuskulttuuriprojektin tavoitteista ja käsitteistä

2/87 KARI E. TURUNEN: Ikuisia kysymyksiä VIIVI LUIK: Seitsemäs rauhan kevät ESKO PAAKKOLA: Enkeleitä — onko heitä? HANNU T. KAMPPURI: Luterilisuuden enkelikäsityksiä TIMO LEHMUSKOSKI: Ortodoksien enkelit JUSSI TUURI: Enkelit Kristiyyhteisössä TEEMU SIPPO: Katolisuuden enkelikäsityksiä RAIJA LÄHTEINEN: Kohtaamisia enkelin kanssa KARMELA BÉLINKI: Enkelit juutalaisuudessa KALEVI SUOMELA pesunkestävä 60-lukulainen ULLA KLÖTZER: Elintarvikkeiden säteilyttämisen haittapuolet

3/87 KARI E. TURUNEN: Inhimillinen kasvu PIRKKO HAKKILA: Mitä mieliväri kertoo? MARTTI TUOMOLA: Inhimillinen kasvu ja muodin ilmiöt KIRSI GUTIERREZ: Täolaisesta maalaustaiteesta REIJO WILENIUS Sydämellä mukana Kriittisessä korkeakoulussa PAULA TURKU: Kokemuksia luovuudesta — nöyryydellä RAIJA HELJAKKA: Kokemuksia eurytmian olemuksesta INKALAISTEN RUNOJA EELI KLEMETTI: Varjoista RISTO VESA: Muuttuako muuksi? MARKKU GRAAE: Matka Ixtlaniin — matka toiseen todellisuuteen GRAAE, SUNDELL JA KLEMETTI: Kolme näkökulmaa nykyihmisen henkisen kasvun ulottuvuuksiin HEIKKI MERONEN: Ajatuksia menneestä maisemasta

4/87 KARI E. TURUNEN: Tieto välineenä, Tieto on idea MARKKU MYLLY-KANGAS — RAIMO TUOMAINEN: Tiede tienhaarassa MATTI LUOMA: Jumalan kahdet kasvot: tiede ja uskonto PEKKA ELO: Mistä elämänkatsomustiedossa on kysymys? SINGA SANDELIN pohtii ihmisen vastuuta KATRIINA KAJANNES: Taide ilon tuojana kirjallisuuden modernismissa MATTI HÄYRY: Tiede, siviilisyys ja yleissivistys ESKO PAAKKOLA: Metsäseminaarin tunnelmia

5/87 KARI E. TURUNEN: Valta, voima ja kunnia RAIMO HARJULA: Syyllisyys, sairaus ja ihminen eri kulttuureissa ja uskonnoissa ANTTI-VEIKKO PERHEEN-TUPA: Syyllisyys ja vastuu sairauden kohtaamisessa MATTI RAUTIOLA: Kaunis ja hyvä, ruma ja paha? ERKKI PIETOLA: Kauneudesta ja rumuudesta HELINÄ SIIKALA etsii siltana olemisen mahdollisuuksia

6/87 KARI E. TURUNEN: Pieni on kaunista REIJO WILENIUS, RAIMO ANTI-KAINEN, KARI E. TURUNEN JA ESKO PAAKKOLA: Hento voima — Katsaus 30 vuotta — juhlakeskustelu ERKKI LÄHDE: Metsä 2000 ohjelman biologis-ekologinen vaihtoehto TAPANI RUOKANEN: Mihin maailma on menossa? HENRI BROMS: Mihail Bahtin: Basaari on ikuinen KATRIINA KAJANNES: Järnefeltiläisyyttä tavoittamassa MAAILMAN MENOA